



Suomen Turku

ÅBO, VÅR STAD

N:o 4 — 1966

JULKAISIJA - UTGIVARE: TURKU-SEURA, ÅBO-SAMFUNDET r.y.

1:25



LASI-, POSLIINI- JA TALOUSOSASTOLTAMME KAUNEIMMAT JA HYÖDYLLISEMMÄT

JOULULAHJAT

MITÄ VALITSETTEKIN – NÄMÄ TAVARATALOMME ERI OSASTOT KUUDESSA (6)
KERROKSESSA PALVELEVAT TEITÄ EDULLISESTI

- | | |
|-------------------|------------------------------------|
| — HUONEKALUOSASTO | — LASI-, POSLIINI- JA TALOUSOSASTO |
| — MATTO-OSASTO | — VAUVAN- JA LASTENOSASTO |
| — VALAISINOSASTO | — KUKKA- JA VIHHERKASVIOSASTO |
| — VERHO-OSASTO | |

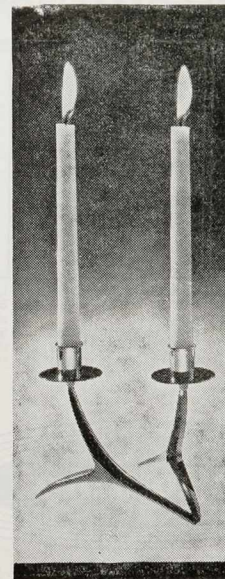
JOULUOSTOSTEN LOMASSA VIIHTYISÄ KAHVIOMME PALVELEE TEITÄ

★ HYVÄÄN JOULUUN KALUSTOKESKUKSEN KAUTTA ★

TAVARATALO
KALUSTOKESKUS

yliopiston- ja brahenkadun kulma puh. 20 466
TURKU

TUNNUKSEMME: AINA JOTAIN UUTTA



SYTYTTÄKÄÄ
AIDON
JOULUTUNNELMA

– kynttilä hopeajalassa!



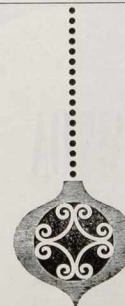
Suosittellemme kauniita
mallejamme:

2-haarainen »Poronsarvi«

Kynttilänjalka N:o 1149
lahjapakkauskassa

Turun Kultaseppä Oy

YLIOPISTONKATU 23



joulun
kirjat

edgreniltä

Edgren

BRAHENKATU 7. PUH. 11 110



VALOKUVA
JOULULAHJAKSI

VALOKUVAAMO Ahti

Yliopistonkatu 28 — Puh. 17 619
Yliopistonkadun ja Humalistonkadun kulma
Avoinna: ark. 8.30—17
Sunnunt. 12—15

TÄMÄ ON MAAILMANKUULUA KELLOMALLISTOA



Seamaster 166001, vesitiivis automaatti, päiväyri teräs, ohjehinta 246,70
14 kar. kulta 610,95

Seamaster 535001 vesitiivis teräs, ohjeh. 171,95
dublee, 179,50

Classique 131019 teräs, ohjehinta 129,90
dublee, 139,90
14 kar. kulta 389,05

Ladymatic 751028 automaatti, kultaranneke 14 kar. kulta, ohjehinta 875,00

Constellation Chronometer 168005, vesitiivis, automaatti, päiväyri teräs, ohjehinta 389,00
14 kar. kultalevy 465,00
14 kar. kulta 914,00

Ladymatic Saphette 551004 autom safiirilasi teräs, oh. 285,00
dublee, 285,00
14 k. kulta 495,00

Joulu-
lahjaksi

OMEGA

Omega-valikoimassa on kaikkia hintaluokkia edustavia malleja.

Tervetuloa valitsemaan omanne.

Laatukelloja 40-vuotta



Kauppatorin varrella — KAUPPIASKATU 9 A

KULTAKÖNNI — ELÄMISEN TAITOA

Kaunis koru muistuttaa antajasta. Kauniit kodin hopeat tekevät kodin hetkistä juhlahetkiä. Tämä on elämisen taitoa. Me olemme erilaisia. Se on hyvä. Sentähden Kultakönnissä onkin hyvin paljon ja erilaisia kauniita esineitä. Valikoimamme on arvokas. Meille on tärkeää, että Te teette onnistuneen ostoksen.

POIKEKAA KULTAKÖNNIIN

KULTAKÖNNI POIKEKAA MUISTA

KULTAKÖNNI

HELSINKI: KÄIVÖTALO KÄIVÖKATU 10 • TURKU: KOPOLIO
LAHTI: HÄMEENKATU 15 • TAMPERE: HÄMEENKATU 15
VALKEAKOSKI: VALTAKATU 21

HELSINKI — TURKU — VALKEAKOSKI — LAHTI — TAMPERE

Suomen Turku
ÅBO, VÅR STAD

N:o 4 - 1966

Teatterinjohtaja KALERVO NISSILÄ

Teatteri huomissa Turussa



Nykyistä yhteiskuntaamme leimaa tällä hetkellä voimakas muuttumisen vaihe. Olemme hyvää vauhtia kehittävässä teollistuvaksi yhteiskunnaksi. Tämä tietää muutoksia yhteiskunnan sosiaalisessa rakenteessakin. Samaten kaupunkilaistuminen, siirtyminen asutuskuksiin on väistämätön tosiasia. Yhteiskuntatieteilijät ovat laskeneet, että esim. Turku tulee vuoteen 1990 mennessä kasvamaan asukasmäärältään lähes kaksinkertaiseksi nykyisestä. Ihmisten vapaa-ajat tulevat lisääntymään ja sen rinnalla lisääntyvä vauraus tulee yhdessä antamaan ihmisille yhä enentyviä mahdollisuuksia käyttää aikaansa esimerkiksi teatterissa käyntiin.

Nämä verrattain nopeasti yhteiskunnassamme, sen väestönrakenteessa ja ihmisessä itsessään tapahtuvat muutokset asettavat teatterille velvoitteita huomispäivän ajatellen.

Turkulaiselle teatterille olisi nyt elintärkeää saada vihdoin aikaan tutkimus teatteriyhteisön koostumisesta tänään ja pätevä ennuste huomispäivän teatteri-

**SUOMEN
TURKU**

**ÅBO,
VÅR STAD**

Päätoimittaja — Chefredaktör: Erkki Vuori, puh. — tel. 19 575
Toimitussihteeri — Redaktionssekreterare: Heimo Kallio, puh. — tel. 16 211
Ilmoituspäällikkö — Annonschef: Paavo Suominen, puh. — tel. 11 859
Taloudenhoitaja — Ekonomishef: Juhani Laurila, puh. — tel. 88 047
Levikkipäällikkö — Distributionschef: Niilo Pihlanto, puh. — tel. 334 410
Toimituskunta — Redaktionsråd: C. J. Gardberg, Kr. Gräsbeck, Olli Kestilä, Eino Lehtinen, Eero Numerla, Toivo T. Rinne, Arvo Suominen, Ole Torvalds
Toimitus — Redaktion: Yliopistonk. — Universitetsg. 29 a, puh. — tel. 16 211

yleisöstä. Tämä tutkimus olisi suoritettava nimenomaan teatterin toimintaa ajatellen. Vasta tällaisen tieteellisellä pätevyydellä ja tarpeellisella laajuudella suoritun tutkimuksen jälkeen voidaan pätevästi lähteä suunnittelemaan teatterin huomispäivää ja huomista toimintaa.

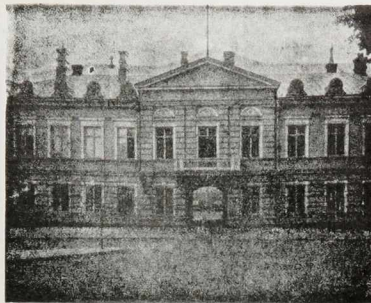
Mutta jo nyt tiedossa olevienkin tosiasioitten ja ennusteiden pohjalta voidaan teatterin huomisesta sanoa jotain. Kun esim. jo nykyiselläänkin uusi, noin 750 teatterivierasta vastaanottava teatterirakennus on osoittanut uhkaavasti pienenä merkkejä, niin on käsitykseni mukaan itsestään selvää, että kahden-kolmen vuosikymmenen kuluttua on uuden ja nykyistä suuremman teatteritalon tarve tosiasia. Jo nyt olisiakin siis harkittava millä linjoilla toimien tätä tarvetta ryhdytään aikanaan toteuttamaan.

Toinen tosiasia koskettaa aivan lähivuosia. Lakimääräinen työviikon lyhennys — aluksi 5-päiväiseksi, seuraavassa vaiheessa 4-päiväiseksi jne — koskee myöskin teatterissa työskenteleviä. Teatterin tuotantokyky, mahdollisuus saada näytelmiä esityskuntoon, uhkaa vähenyä juuri silloin kun lisääntyvän vapaa-ajan takia teatterissa kävijöitten määrä, siis teatteriesitysten tarve lisääntyy. Tästä pulmasta teatteri selviää vain henkilökuntaansa lisäämällä ja siten tuotantomahdollisuksiin parantamalla. Olisi tänään löydettävä mahdollisuudet tämän huomisen tarpeen täyttämiseen.

Teatterissa on aina ollut ja tulee aina olemaan keskeisenä kysymyksenä sen taiteellinen anti. Tässä suhteessa turkulaisen teatterin tämä päivä ja huomien ei poikkea muista teattereista. Kun tämänpäivän suomenkielinen teatteri Turussa on hallinnolliselta muodoltaan kaupunginteatteri = kaikkien kaupunkilaisten teatteri, on sen ohjelmistollaan — siis taiteellisella annillaan — pyrittävä mielestäni tavoittamaan mahdollisimman moni kaupunkilainen. Jos tässä suhteessa halutaan muutosta, siis irti jonkinlaisesta jokaiselle joutokäsi ohjelmasta, niin silloin on harkittava joko nykyisen teatterimuodon muuttamista tai uudentyypisen teatterin perustamista, joka uusi teatteri ottaisi omaksi ohjelmakalaukseensa jonkin erikoisannin tarjoamisen yleisölleen. Nykyisen teatterimuodon muuttaminen on tietenkin myöskin mahdollista teatterin toiminnan laajentamisen ja toimintapisteitten lisäämisen kautta. Tämän saman vaatimuksenhan asettaa teatterille myöskin kasvava kaupunki.

Tässä on ollut mahdollista käsitellä huomis-Turun teatterin kuvaa kovin pinnallisesti. Mutta ehkäpä nämäkin muuttamat mainitsemiani ärsykkeet osoittavat teatterin piirissä tehtävää riittävän Turun kokonaiskuvasta ja kulttuurillisesta annista vastuussa oleville. Kuitenkin tuntuu siltä, että näitten tulevien tehtävien toteuttaminen tulee ainakin sikäli tapahtumaan suotuisan tuulen vallitessa, että kaupungin asukasmäärän kasvu, lisääntyvän vapaa-ajan kautta tapahtuva teatteriesitysten lisääntyvä tarve sekä rahan vilkas liikkuvuus tarjoavat teatterille ja sen yleisöön kohdistuvalle toiminnalle edullisen lähtökohdan ja otollisen maaperän.

Tilatkaa — Preenumerera
SUOMEN TURKU,
Abo, vår stad



Näin joulurauha julistetaan Turussa

Vuoden 1827 suurpalon jälkeen Suurtorin varrella ja erittäin pahasti vaurioituneen raatihuoneen vierellä sijaitseva Prinkkalan talo kunnostettiin väliaikaiseksi raatihuoneeksi, mitä väliaikaisuutta kesti lähes sata vuotta. Siitä lähtien on sen (nykyisen poliisilaitostalon) parvekkeelta julistettu joulurauha. Julistuksen lukeminen jouluaattona klo 12 on perinteiden mukaisesti sa- kettiin pukeutuneen maistraatinsihteerin tehtävä. Ku- vassamme nähdään »toimitusmiehenä» nykyinen viitan haltija, varatuomari Eero Ilmari Soikkanen, joka on maistraatin kassakaapissa säilytettävästä koristellusta nähkakotelosta ottanut esille pergamentille tekstatun ja keskiaikaisen esikuvan mukaisella sinetikkupiin si- joitetulla sinetillä varustetun julistuskäärön.

Tilaisuuden perinteelliseen tarpeeseen kuuluu muuta- kin. Julistuksenlukijan edessä olevalla pöydällä on maistraatinraamattu, v. 1589 painettu juhlaava opus, jo- ka perimätiedon mukaan on saatu sotasaaliina Tans- kasta. Parvekkeen sivuilla ovat mukheet joulukuuset ja parvekkeen etureuna on verhottu punaisella veralla, jossa on Turun kaupungin vaakuna. Talon katolla lie- huu jouluaattona ainoan kerran vuodessa siniristilipun siasta kaupungin vaakunalla varustettu sininen Turun lippu.



Turun vanhan raatihuoneen pienoismalli.

PRINKKALAN TALO JA JOULURAUHA

Turku-seuran kunniajäsen, edesmennyt professori Svante D a h l s t r ö m julkaisi Abo Underrättelserissä jouluna 1948 joulurauhan julistamispaikan, Vanhan Suurtorin varrella sijaitsevan P r i n k k a l a n talon historiikin, johon suomenkieliset lukijamme varmaan mielellään tutustuvat. Ni- mi periytyy Kaksikerran Brinkhallista, joka aiemmin tun- nettiin Brinkkala-nimisenä.

On vaikeata sanoa, kuinka kauan turkulaiset ovat jou- luaattona suunnanneet kulkunsa Vanhalle Suurtorille. Varmasti parisataa vuotta, ehkäpä puoli vuosituhatta, vaikka tiedetäänkin, että vielä 1600-luvulla joulurauha julistettiin myös katujenristeyksissä kaupungin rump- lien pysäytessä siellä taällä lukemaan julki rauhan- plakattia.

Mutta julistamisen lähtökohta oli raatihuone Suur- torin varrella ja viinimaljojen kohottaminen raatihu- oneen kellarissa antoi oman lampönsä joulunajan alkamishetkelle.

V. 1735 rakennettu entinen raatihuone on yhä jäl- jellä, joskin ilman vartiotorimia ja kelloa, mutta yli sa- taan vuoteen se ei enää ole ollut kaupunginhallinnon keskuksena. Se sai seuraajakseen v. 1828 vieren Prink- kalan talon, joka oli vähän suurempi ja tarkoitukseen soveltuvampi. Jouluvaiellus suuntautui senjälkeen sen edustalle ja niin tapahtuu vieläkin — talon käytön eri vaiheista huolimatta. Tunnelma on juurtunut maape-

rään, kaupunginosaan, entisten Kirkko- ja Luostarikort- telien rajalle, paikkaan, jossa jokainen hävinnyt talo ansaitisi oman muistomerkkinsä, jossa puistojen puut suhisevat menneitten supupolvien asuinsojen yllä ja jossa tuomiokirkon mahtava hahmo vartioi Turun kau- pungin historiaa.

Viime tunnin aikana ennen tuomiokirkon tornikellon ratkaisevaa kahdentoista lyöntiä, jolla joulun juhla-aika ilmaistaan alkaneeksi, liikehtivät tihenävät ihmisjoukot Vanhan Suurtorin vaiheilla. Kuunnellaan soittokunnan isänmaallisia säveliä. Aivan oikein viipyvät ajatukset vanhassa ja menneessä. Prinkkalan talon historian pää- piirteet antanevat näille ajatuksille perustetta ja si- sältöä.

Vanha Suurtori

Luonnollisesti olivat Turun Vanhan Suurtorin tontit haluttuja kaupungin varhaiskaudelta asti. Olihan

tori vuosisatoja kiihkeimmän elämän ja liikkeen keskus — siitä on todistuksena kaupungin nimikin: Turku. Uudenmaan, Hämeen ja Satakunnan maantiet yhtyivät Suurtorilla ja kohtasivat sen äärellä Aurajoen vesitien. Tämänlaisiin risteyspaikkoihin ovat monet keskiajan kaupungit syntyneet. Torin toiselta lyhyeltä sivualtalta johti suuri kaupunginsilta Aurajoen yli ja toisella lyhyellä sivulla oli raatihuone, kaupungin edustavin paikka.

Prinkkalan talon varhaisimmat vaiheet

Ei ole ihmetyttävää, että yksi lähinnä raatihuonetta olevista tonteista joutui aikanaan erään mahtimiehen haltuun. 1500-luvun puolimaisissa — aikaisempaa omistajaa ei voitane todentaa — mainitaan Brinkala-suvun kantaisän Eerikki Olavinpojan omistaneen tämän talon, joka hänen ja hänen sukunsa mukaan sai nimen Prinkkala. Talo oli Turun uhkeimpia. Sen kunnossapitäminen oli kaupungille ja valtakunnalle tärkeää. Brinkalan Hannu Eerikinpoika (Hans Eriksson till Brinkala), joka oli Turun linnan päällikkönä 1591—1599, sai erään tulipalon jälkeen kruunulta avustuksen talon jälleenrakennustyöhön.

Kaupunki yritti 1600-luvulla hankkia sopimukseen perustuvan oikeuden taloon, sillä sen tarvitsemat toimitilat olivat ahtaat. Vuoden 1656 palon jälkeen rakennus oli tyhjänä ja rappeutuneena viisi vuotta rumenuksena torille ja kaupungille ja siksi maistraatti käytti oikeuttaan sen takavarikoimiseen, mutta palautti sen kuitenkin takaisin silloiselle omistajalle, kreivitär Agneta Hornille. V. 1674 talo joutui porvarilliseen omistukseen, sillä rikkaan kauppiaan Niilo Steininpoika Kockin perilliset ostivat sen. Isonvihan jälkeen talo kuului kauppias Niklas Schultzeille ja jätin joksikin ajaksi hänen suvulleen. Muuan seuraavista omistajista oli kauppias Emmanuel Alléen, tunnetun turkulaisen Alléen-suvun jäsen. Nils Reinhold Broocmanin kanssa Suomessa matkustellut nimekäs tanskalainen Jakob Langebek asui v. 1754 »paa Brinkarna hos Hr Alén, naesten det eneste sted i Aabo, hvor fremmede skikkelig kan logere. Vi spisede i samme logement». Tämä matkailija mainitsi, että Prinkkala sekä hovieikeus, presidentintalo ja raatihuone olivat kaupungin parhaat kivatolat. V. 1767 tuli tunnettu opporikas kauppias Jacob Bremer talon omistajaksi: hinta oli 36 000 taalaria kuparirahaa. Myöhemmin omisti kiinteistön teollisuusmies, ylitirehtööri Josef Bremer, joka rakennutti talon 1790-luvulla uudelleen niin perusteellisesti, että siitä tuli entistä ehompi kaupunkikuvan kaunistus ja se saattoi vastaanottaa vielä ylhäisempiä vieraita kuin ennen. Yksi keros luovutettiin huimaavasta vuokrasta v. 1797 sotaneuvos von Knorringille: omistaja itse piti alemman kerroksen kuusi huonetta.

Hallitsijahuoneen jäseniä ja muita ylhäisyyksiä

Kuningas Kustaa IV Aadolfin sukulaiset, »Badenin herrasväki», Badenin kruununprinssi ja maakreivi Karl Ludvig ja hänen perheensä asuivat v. 1801 Prinkkalan talossa, joka oli porvaristolta vuokrattu näiden kuninkaan appivanhempien majapaikaksi. Badenilaisten vierailulla oli sittemmin omalaatuiset seuraamukset valtakunnan historiassa.

Venälaisten valloituksen tapahtuessa v. 1808 ottivat venäläiset viranomaiset talon käyttöönsä, mistä aiheutui huomiotäherättänyt riita kenraalikuvernööri

Sprengtportenin ja sotaväenpäällikkö von Knorringin välille, sillä kumpikin katsoi olevansa etuoikeutettu asumaan talossa.

Elo- ja syyskuussa v. 1812 olivat Turussa muutamia päiviä kestäneet neuvottelut, jotka ratkaisivat Euroopan kohtalon. Venäjän keisari ja Ruotsin kruununperillinen marsalkka Bernadotte kohtasivat silloin toisensa Turussa. Aleksanteri asui Prinkkalan talossa ja Kaarle Juhana presidentinresidenssissä joen toisella puolen. Neuvotteluja käytiin vuoroin kummassakin talossa ja »Turun kokouksen» kaiku kiiri yli Euroopan.

Kenraalikuvernöörin residenssi

Ylitirehtööri Josef Bremerin talosta oli tullut kenraalikuvernöörin residenssi. Siinä asui useat vuodet Suomeen erityisen ystävällisesti suhtautunut kenraalikuvernööri kreivi Fabian Steinheil. On olemassa kuva tuon ajan Turusta. Mahdollisesti juuri Steinheil sai muuttamaan Suomeen sittemmin niin nimekkään arkkitehdin Carl Ludvig Engelin. Tiedetään, että Engel seurusteli Turussa ollessaan Steinheilien kanssa ja heidän seurapiirissään, ja tätä seikkaa pidetään aiheutusteena siihen, että tunnettu Turun Suuresta Kirkkokadusta oleva kuva, joka esittää kenraalikuvernöörin asuinkekkosen erästä ikkunasta avautuvaa näkymää, totiaankin on Engelin käsialaa vuodelta 1814.

Kreivi Steinheil ei ollut voinut, kuten oli toivonut, ratkaista kenraalikuvernöörin residenssiksi myymistä tavoin kuin ostamalla talon henkilökohtaiseksi omaisuudekseen ylitirehtööri Josef Bremerin perikunnalta, mikä tapahtui v. 1817.

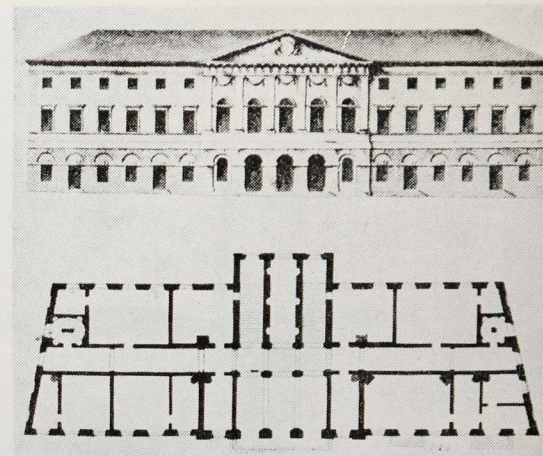
V. 1812 oli Helsinki määrätty Suomen suuriruhtinaskunnan pääkaupungiksi ja v. 1819 siirrettiin tärkeimmät hallintolaitokset sinne. Kenraalikuvernööri sai Helsingissä uuden residenssin ja hän saattoi sen vuoksi myydä Prinkkalan talon. Turun kaupunki ilmoittautui halukkaaksi keskustelemaan sen ostamisesta, sillä v. 1733 valmistunut raatihuone oli käynyt aivan liian ahtaaksi, joten lisätiloja tarvittiin. Neuvottelut päättyivät siten, että kaupunki osti Prinkkalan talon 50 000 ruplasta (banko assignatioina).

Taloon sisustettiin huoneita joitakin kunnallisia virastoja varten. Matalo talon toisen kerroksen ylläiset asuintilat luovutettiin salaneuvos Knut von Troilille, joka oli luopunut työntäteisestä urastaan Pietarissa ja asettui v. 1821 asumaan Turkuun. Kolmeisen vuotta oli von Troilien kotinäkö kaupungin seurapiirielämän keskus. Pinello kutsuu tuota aikaa loistokkaimmaksi ja iloisimmaksi, mitä Turussa on milloinkaan eletty, puhuttiinpa parooni von Troilin hovista. Hänen ylhäisyytensä von Troil kuoli v. 1824 erään matkan aikana Tukholmassa, jolloin myös Prinkkalan talossa päättyi häikäisevä elämänsä.

Väliaikaisena raatihuoneena

Vuoden 1827 palo turmeli sekä raatihuoneen että Prinkkalan talon. Viimeainnitu kunnostettiin väliaikaiseksi raatihuoneeksi ja entinen raatihuone torin lyhyellä sivustalla myytiin yksityiselle talonomistajalle. Se oli sittemmin paitatehtaan, mutta meidän päivänämme Turun kaupunki lunasti sen takaisin ja osti samalla koko talon ja tontin Uudenmaank. 1.

Kuten sanotti kaupungin viranomaiset suunnittelivat Prinkkalan talon uuden käytön vain väliaikaiseksi. Tar-



Bassin piirustus raatihuoneen rakennukseksi Turussa 1816. (Ei rakennettu koskaan).

koitus oli rakentaa uusi ajanmukainen raatihuone nykyisen Kauppatorin varrelle, minkä vuoksi torillekin jo annettiin nimi Raatihuoneentori, mutta sitten raatihuoneelle varattu tontti luovutettiin venäläisten kirkolle. Rahanpuute ja epärointi uuden tontin paikanvalinnassa on pitänyt raatihuonekysymyksen päiväjärjestyksessä vuosikymmenestä toiseen, niin, tätä kysymystä ei ole vielä tänä päivänäkään ratkaistu.

1900-luvun ensi vuosikymmeninä kävi yhä ilmeisemmäksi, etteivät vanhan talon yläkerran tilat riitä raastuvanoikeudelle ja maistraatille ja yhtä selvää oli, ettei alakerta tyydyttäisi poliisikamarin tilantarvetta pitkällekkään, sillä molemmissa kerroksissa olivat virkatoimet laajentumistaan laajentuneet. Maistraatti ja raastuvanoikeus päättivätkin muuttaa kaupungin omistamaan taloon Auran sillan korvalla Aura- ja Läntisen Rantakadun kulmassa — tällöin monella taholla toivottiin, että kaupungin tuleva raatihuone rakennettaisiin tälle sijainniltaan mainiolle tontille. Ensimmäinnuttu päätös toteutettiin v. 1922 alussa ja täten koostuivat kaupungin tärkeimmät virastot samalle tontille — rahatoimikamari, josta myöhemmin kehittyi kaupunginhallitus, oli toiminut kaupungintalon tontin puutarakennuksessa Linnankadun varrella jo vuodesta 1903.

Poliisilaitos talon herrana

Tämän uudelleenjärjestelyn yhteydessä sai poliisikamari koko Prinkkalan talon isännöiden sen kaikissa rakennuksissa edelleenkin, jatkapaitsi se on saanut lisätiloja kaupungin ostamasta talosta Uudenmaank. 1.

Maistraatin edustaja julistaa siis joulurauhan muistotikkaan Prinkkalan talon juhloristeiselta parvekkeelta. Suurin piirtein on ajatusrikkaan julistuksen sisältö peräisin Kaarle XI:n ajalta, joskin eräitä tarpeellisia uudistuksia on tekstiin tehty. Turun uuteen käyttöön on totuttu vaikeuksista. Kunniotusta herättävä ja jokaiselle tosi turkulaissydämelle kallis joulurauhan ju-

listamisakti on säilyttänyt asemansa paikassa, jossa markkinat, pääsiäinen ja joulou ovat kaupungin väestölle kuulutetut rauhan toivotuksien. Itse järjestysvaltakina saa avarammalla merkityksellä kuin arkiloissa, se symbolisoi hyödyksi ja iloksi sitä suurta järjestysmahtia, joka on suojellut kaupunkiamme hamasta muinaisuudesta.

SUOMEN TURKU

kuuluu jokaiseen
turkulaiseen
kotiin.

TILATKAA

se vuodeksi

1967

joululahjaksi

myös sukulaisillenne
muualla maassa



Syksyllä 1962 kaupunginteatteri pääsi muuttamaan omaan taloonsa, joka vielä nykyin on teknillisiltä laitteiltaan modernin teatterirakennus maassamme.

TURUN KAUPUNGINTEATTERIN ESIRIPUN TAKAISET TILAT

Uskon jokaisen turkulaisen ulkoapäin tuntevan teatteritalomme. Sillä on erittäin keskeinen ja näkyvä asema turkulaisessa kaupunkikuvassa. Siitä on menneinä vuosina eri yhteyksissä keskusteltu, kirjoitettu jopa väitelykin. Turkulaiset ovat myös ilahduttavan runsaslukaisesti tutustuneet sen sisätiloihin ts. lämpöön ja katsomoihin teatterissa käyntien yhteydessä. Mahdollisuudet tutustua lähemmin teatterin muihin tiloihin ovat jääneet teatterin ankaran työtahdin vuoksi varsin vähäisiksi. Syksyllä 1962 järjestettiin parina päivänä tilaisuus kiertokäyntiin teatterissa, ja sitä käyttikin hyväkseen yli 15.000 turkulaista. Tilaisuus siihen oli myös Turun-päivänä 18.9.66. Mutta monelle varmasti teatterin esiripun takaiset tilat ovat tuntemattomia, siksi niistä muutama sana.

Jos lähestyy näyttämöä katsomosta käsin, joutuu ensin etunäyttämölle, jonka lattian muodostaa 3 hydraulisesti toimivaa tasoa, joita laskemalla saadaan orkesteritila n. 35 – 40 soittajalle. Varsinainen näyttämö on kooltaan varsin kunnioitettava 18 m x 22,5 m ja korkeus 20 m. Se on varustettu pyörö-näyttämöllä, jonka halkaisija on 15 m. Sille voidaan rakentaa valmiiksi 2 – 3 näyttämö-kuvaa. Edelleen siinä on 4 hydraulisesti toimivaa nostolavaa, jotka voidaan myös kallistaa. Näitä käytetään ns. peruskorokkeina eri tasojen ja vinopintojen haluttaessa. Näyttämöaukko voidaan rajata haluttuun suuruuteen, leveydessä 13,5 – 8 m ja korkeudessa 9 – 4,5 m välille. Näyttämöllä on lisäksi nostotankoja, musta ja valkoinen pyörötausta, valaisinansat jne. Vasemmalla sivustalla on ohjauspulpetti, josta ohjataan näyttämön konekonekalliset laitteet. Oikealla puolella on vastaavasti pulpetti, mistä käsin järjestäjä seuraa esitystä, mm. antaa esityksen alkamismerkit, suorittaa väliaikasoitot jne. Tarvittaessa hänellä on mahdollisuus

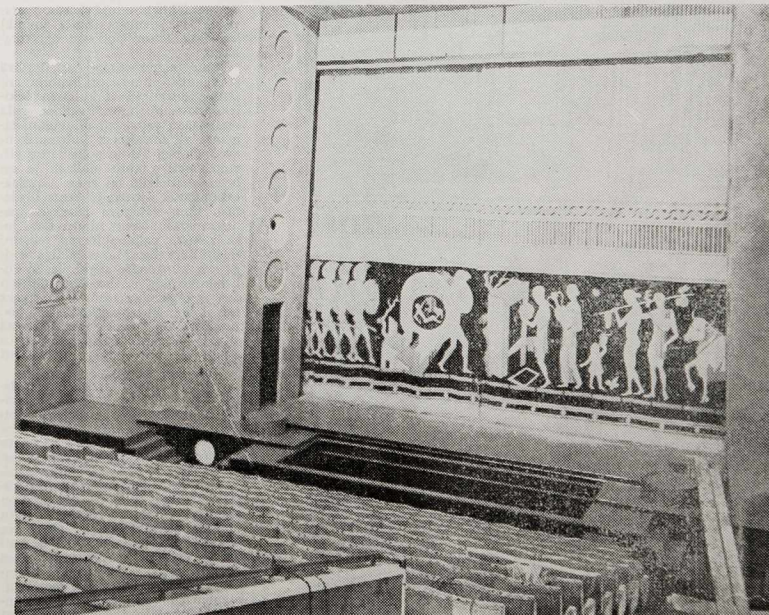
pikapuhelin- ym. yhteyksien avulla olla ko ketuksessa kaikkiin esityksen vaikuttaviin osatekijöihin. Teatterin lähes kaikissa huonetiloissa ovat kovääniset, joiden avulla voidaan seurata, mitä näyttämöllä tapahtuu.

Suomen Turulle
hallinnollinen johtaja
JUSSI VALTAKOSKI

Näyttämövalaistuksen ohjaus suoritetaan valaistusvalvomosta, joka on salin perällä parvekkeen yläpuolella. Teatterin erittäin tehokkaat valaistuslaitteet koostuvat 140 ohjattavasta transduktiohimmentimillä varustetusta virtapiiristä. Laitteissa on mah-

dollisuusdet 4 täydelliseen ja lukuisaan määrään osittaisia etukäteisvalintoja. Kaikkiaan on teatterilla n. 160 valonheittäjää, jotka ovat sijoitetut eri paikkoihin alkaen salin perältä aina näyttämön perälle asti. Riippuen näytelmän valaistuksen vaikeusasteesta hoitaa tätä koneistoa 1 – 2 valaistusmestaria. Välittömästi valvomon vieressä on tehosuhte, mistä käsin hoidetaan esityksessä tarvittavat äänitehosteet.

Näyttämön yhteydessä ovat järjestäjänhuone sekä tarpeistonhoitajan huone, missä säilytetään ohjelmistossa olevien näytelmien tarpeisto. Samassa tasossa näyttämön kanssa ovat mm. sivunäyttämö, kulissivarasto, maalaamo ja puutyöhuone. Viimeksi mainituissa tiloissa valmistetaan kulloinkin näytelmässä tarvittavat lavasteet, jopa huonekalut. Teatterin on tässä suhteessa varsin omavarainen. Edelleen ovat samassa kerroksessa näyttämöväen lämpiöt ja kahvio, kanslia- ja hallintotilat. Toisessa kerroksessa ovat pukuhuoneet, joita on 2-, 4- ja 9 hengen huoneita, ja niissä tilat yhteensä 36



Kaupunginteatterin ensimmäinen toimipaikka oli Lounais-Suomen Maalaistaloon v. 1928 valmistuneessa teatterihuoneistossa, jonka salonkiosasta kuvamme. Ennen talon saantia jouduttiin työskentelemään n. 8 v. Konserttitalossa.

näyttelijälle ja lisäksi 48 avustajalle. Kerroksessa on myöskin silityshuone ja kampaamo, missä mm. teatterin käyttämät peruukit huolletaan. Kolmannessa kerroksessa ovat harjoitushuoneet ja lavastajien suunnitteluhuone, neljännessä kerroksessa ompelimo, pukuvastasto ja 2 asuntoa. Ompelimossa valmistetaan lähes kaikki esityksissä tarvittavat asusteet. Kellarikerroksessa sijaitsevat varasto- ja teknillisten tilojen lisäksi teknillisen henkilökunnan pukuhuoneet ja orkesterin virityshuoneet. Katsomon alla on mm. huonekalu- ja tarpeistovarastot jne.

Teatteritalo on käytännössä osoittautunut onnistuneeksi. Sen ainoat suuremmat mainittavat puutteet ovat toisen sivunäyttämön puuttuminen ja takanäyttämön pienenä. Sivunäyttämön osalta asia tiedettiin jo alusta alkaen, mutta kustannusten ja tontin asettamisen rajoitusten vuoksi siitä oli luovuttu jo ohjelmaa laadittaessa. Näyttämön takatila oli alunperin suurempi, mutta kun suunnitteluvaiheessa jouduttiin lyhentämään rakennusta syystä, että se ulottui naapuritontille, joka tuolloin ei ollut kau-

pungin omistuksessa, suoritettiin se juuri näyttämön kohdalla.

Teatteritalossa on myös pieni näyttämö, joka piti toimia sekä pikku näyttämönä että taidenäyttelytilana, mutta joka kumpankaan arkoitukseen ei ole onnistunut. Ilmeistä on, että tällä kohdalla joudutaan lähiaikoina harkitsemaan parannustoimenpiteitä.

Arkkitehtien R.-V. Luukkosen ja Helmer Stenrosin suunnittelema teatteritalo on myös sisustukseltaan mielestäni onnistunut. Lämpiö ja katsomo ovat omiaan virittää maan katsojan juhlimielelle hänen saapessaan teatteriin.

Tilatkaa SUOMEN TURKU



Kaupunginteatterin talon rakennusvaiheista lehdellemme kertova hallinnollinen johtaja Jussi Valtakoski nähdään kuvassamme valvomassa noita vaiheita.

Turkulaisia historiateoksia

Turun suomenkielisen ammatti-teatteritoiminnan 50-vuotisjuhlapaletta on Turun kaupungin toimesta aikaansaatua turkulaisen teatterin historiateos, jonka kirjoittajiksi valittiin professorit Toivo T. Rinne (ns. historiallinen osa, jossa on lisäksi oma luvusta Turun amatöörienäyttämöistä, kesäteattereista ja oopperasta) ja Eino Krohn (Turun Työväen Teatterin ja Turun [Suomalaisen] Teatterin vaiheet) sekä hallinnollinen johtaja Jussi Valtakoski (Kunnallisen teatterin perustaminen). Tätä kirjoitettaessa teos ei ole vielä ilmestynyt, mutta varmasti sitä on kirjakaupoista joulupöydille jo saatavissa. Tilanteen näin ollen emme sen sisältöä voi tässä vielä tarkemmin esitellä.

Sensijaan maisteri Mikko Ossan kirjoittama historiateos "Turun poliisilaitos 1816—1966" on jo loka-kuusta lähtien ollut yleisön saatavissa. Sen jakelusta (hinta 30 mk) huolehtii Turun poliisien opintorahasto.

Tämä painoasultaan miellyttävä ja kauniisti kuvitettu historia ansaitsee erityisesti turkulaisen lukijakunnan huomion, vaikka sillä samalla on valtakunnallinenkin leimansa suomalaisessa kulttuurikentässä. Onhan Turun poliisilaitos ylivoimaisesti vanhin alallaan ja aiheen käsittelyllä on siten ainutlaatuisuutensa. Kuvien joukosta löydetään mm. valokuva laitoksen perustamissäännöksen nimisistä, joka sisältää paljonpuhuvan tekstin: "Hans Keiserliga Maj:ts Nädiga Stadga och Kungörelse angående En Police-Inrättning i Åbo Stad. Gifwen den 17 December 1816. ÅBO, tryckt hos Joh. Chr. Frenckell & Son". Asiakirja on täysin turkulaistyötä ei vain painatukseltaan, vaan myös asiallisesti: olihan Suomen senaatti silloin vielä Turussa.

Tärkeintä kuitenkin on, että maisteri Ossa on teosta laatiessaan pitänyt linjaan, jota on pidettävä oikeaan osuneena. Hän on alkuaikojen tietojen niukkuudesta ja myöhemmän ajan aineiston runsaudesta huolimatta kokoonpannut "sinisen kirjan", jonka lukija laskee kädeltään vasta, kun on sen sisällön ahminut. Kiintoisin esimerkkikappale hän on luonut teoksen, jota lukee helproudella ja mieluisasti ja kuitenkin on kaikki asiallisesti tärkeä saatu solutettua sen riveille. Voimme suositella lämpimästi teosta nimenomaan turkulaiskotien joulunajan lukemistoon, johon varmasti herkästi palaa tulevinakin aikoina.

E. J. V.-ri

WILHO ILMARI-

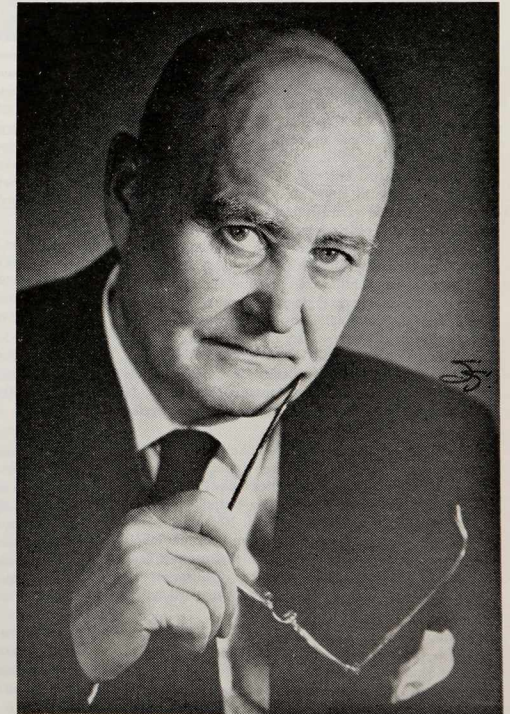
Turun suomenkielisen teatterin perustajahahmoja

Ei liene ihan tavanomaista, että suomenkielisen turkulaisen ammatti-teatterin puolivuosisataisjuhlan eräänä kunniavieraana ja samalla juhlanäytelmän ohjaajana vierailee henkilö, joka on niinkään tämän toteuttamiseksi vankkakatseinen aloittaja niin Turun Työväen Teatterissa kuin Turun Suomalaisessa Teatterissa, nois-sa virallisen teatterimme uranuurtajissa. Näin on kuitenkin laita nykyisen teatterineuvos Wilho Ilmarin suhteen.

Asettuessaan kesällä 1916 28-vuotiaana tänne työväenteatterin ensimmäiseksi johtajaksi Wilho Ilmarilla oli takanaan kahdeksan alan ammattivuotta sekä näyttelijänä että ohjaajanakin. Lisäksi hänen näkemystään rikastuttivat ensimmäiset kosketukset keskieuropalai-

siin teatterivirtauksiin Saksassa ja Itävallassa — eikä tässä yhteydessä ole syytä ihan unohtaa hänen aikaisempaa kaupallista koulutustaankaan, koska tuolloiselta teatterinjohtajalta meillä nykyistä tuntuvammin vaadittiin tietynlaisia faktotumia taitoja eräänlaisena "al-tavastaaajana" teatterin kaikilla sektoreilla.

Pistäydyttyään välillä teatterivuoden 17—18 Tamperella Ilmari kuitenkin vapaussota-kansalaissodan jälkeen palasi takaisin Turkuun vuoden alusta 1919 silloisen Turun Suomalaisen Teatterin johtoon, koska laitosta edellisen syyskauden johtanut kirjailija Toivo Tarvas Helsingissä asuvana ja muiden kirjallisten tehtäviensä vuoksi oli kesken vuotta pyytännyt eroa toimistaan. Tämän teatterin kannatusyhdistys oli jo työs-



Teatterineuvos Wilho Ilmari.

kennellyt vuoden 1913 alusta lähtien, mutta tyytynyt alkuvuosina vain tukemaan ulkopuolisten ammattiteattereiden vierailuja Turussa hiljalleen rinnakkain kehitettyjen omien teatterisuunnitelmien ohessa. Vuoden 18 jälkiselvittelyjen tyrehdyttyä toivoksi työvänteatterin työskentelyn ja syksyllä omin elimin syntyneen Suomalaisen teatterin jouduttua jo alkuvaiheessaan taloudellisiin vaikeuksiin tämä kannatusyhdistys otti vastuulleen koko uuden teatterin sellaisenaan. Ja varsinaisesti juuri tässä laitosessa tapahtui sitten Wilho Ilmarin merkittävä turkulainen teatterityö vv. 1919—34.

Nämä Wilho Ilmarin viisioista ja puoli turkulaisuusvoita merkitsevät turkulaisteatterille ja ennen muuta sen taiteellisille pyrkimyksille vankkojen perustusten luomista tulevaisuudelle, ne eivät kuitenkaan olleet mitään helppoja aikoja, ei teatterinjohtajalle yhtä vähän kuin sen vastuunkantavalle johtokunnallekaan, mutta niiden perustalla kyettiin kestämään 30-luvun vaikea, talouselämämyönsä järkyttynyt kriisikausikin. Jopa jo ulkonaiset olosuhteet alkuaikoina Ruotsalaisen teatterin ali-vuokralaisena toivat teatterille tavanomaista suurempia hankaluuksia ja avustussuhteiden rajoituksia, joten tarvittiin se sinnikäs suomalainen luonteenlaatu, minkä Wilho Ilmarin omasi, joten ainakin päämäärät voitoin pitää edustavimpien teatterilaitostemme tasolla.

Päitsi käytännöllisenä teatterimiehenä Wilho Ilmarin oli tehtävänsä mittainen myös näyttelijäin kasvattajana ja heidän vastaisen luovan kehityksensä vaalijana. Hänen johdolla ja ohjauksellaan kehkeytyi monesta taipumuksesta omaavasta entisestä turkulaisesta harrastelijanäyttelijästä samoin kuin tänne muualtakin kiinnitetystä uranaukojasta todella näyttämön taiteilijoita, joilla sitten oppivuosien jälkeen on ollut osuuttaan koko maammekin näyttelijäatetta ajatellen. Myös monia muita, jo teollinen nimeä omaavia näyttelijöitä tavattiin tämän teatterin eri vuosien parrasvaloissa. Näin suu-remmassakin määrin esimerkiksi teatterin päässä 20-luvun lopulla omiin suojoiinsa Maalaistentalon teatteriin, jolloin elettiin varsin intoutunutta nousun kautta.

Wilho Ilmarin ohjelmiston peruslinjat rakentuivat pitkien matkaa samoihin taiteellisiin päämääriin pyrkiviksi. Klassillinen maailmandramatikkaa Shakespeare, Strindberg, Ibsen, Schiller, sen useampikin venäläinen edustaja jne. sekä omista klassikoistamme m.m. Kivi, Canth, Lassila, olivat tällä suunnalla runsaasti esillä. Mutta sen rinnalla myös ajan modernimpien virtausten edustajia nimä taiteen koostuneena kokonaisuutena. Samoin meikäläiselle ohjelmistoteatterille välttämätön viihde pysytettiin tasapainotetusti rajoissaan. Ja tälle valinnalle oli monesti leimaa antavaa myös omin-akeisuus.

Suhteellisen vähälukuisessa henkilökunnassa ohjaajan oli lisäksi usein otettava harteilleen lukuisia yksityisiä roolisuorituksia. Muistelisin omalta kohdalta näistä esimerkiksi lukuisat Shakespearen ja Strindbergin näytelmien suuroolit ja Kivi-luomukset. Ne toivat hänet samalla näyttelijänä turkulaiselle teatterileiyölle läheiseksi ja arvostetuksi, samoin kuin hänen jäntevästi osuva, hallittu ja kuvioinneiltaan linjakas ohjauksensa on jättänyt pysyviä muistikuvia silloisen teatterikävijän tajunlokeroihin.

Näiden rivien tarkoituksena ei ole ollut kuitenkaan lähteä sen yksityiskohtaisemmin kartoittamaan Wilho Ilmarin turkulaisten teatterivuosien yksityiskohtia eikä luonnehtimaan hänen teatterimies-kuvansa erikoispiirteitä. Pyrkivätpähän vain olemaan pieni, lämmin vuo-

Turun Kaupunginteatteri aluateatteriksi

Maamme teatteriolot kaipaavat kokennusta. Radikaaleja toimenpiteitä kaivataan. Eräänä ratkaisuna on esitetty aluateatteriverkoston kehittämistä. Tämä merkitsisi lyhyesti sitä, että 33 nykyisen aluateatterin sijasta valtion tuki keskitettäisiin vain kymmenelle aluateatterille.

Valtion taidekomitea lausuu vuonna 1965 valmistuneessa mietinnössään teatteriverkoston kehittämistä m.m. näin: »Suomessa toimii lähes kaikissa asutuskuskuksissa kunnan ja valtion tukemia teattereita, joiden vaikutuspiiriin kuuluu vähintään 25.000 asukasta. Muissa maissa tämä minimi on n. 100.000. Kun nykyisin televisio välittää runsaasti näytelmäesityksiä ja kun teatterien ylläpito- ja toimintakustannukset jatkuvasti nousevat, on komitean mielestä sekä taiteellisesti että taloudellisesti syistä pyrittävä ammattiteatteri-toiminnan kehittämiseen siten, että valtion lisääntyvä tuki keskitettäisiin määrättyihin aluateattereihin, jotka sen ja kuntien suhteellisen tuen turvin voisivat kiinnittää riittävästi henkilökuntaa ja vierailu-näytäntöjä tai yleisökujuksia järjestämällä tyydyttäisivät vaikutuspiirinsä ammattiteatteritarpeen, yleisönsä paikallisen pääasiassa harrastajajohdajan toiminta».

Teatteriväen keskuudessa ja lehdistössä on mietinnöstä sittemmin käyty vilkasta mielipiteiden vaihtoa. Pohjois-Suomessa aluateatteri-ajatuksen suhtaudutaan varsin pensesti. Sikäläiset teatterit katsovat, että suunnitelman toteuttaminen merkitsisi Pohjois-Suomen teatteriohjelmien taantumista. Erelä-Suomen teatterit suhtautuvat suunnitelmaan myönteisesti. Suunnitelma merkitsisi lisääntyneitä valtion tukia ja siten lisääntyneitä mahdollisuuksia entistä valmiimpien taiteellisten tulosten saavuttamiseen. Mitä tämä suunnitelma merkitsisi turkulaisille ja yleensä varsinais-suomalaisille?

Se ainakin kirjaa sen tosiasian, että Turun Kaupunginteatteri on Varsinais-Suomen aluateatteri. Tästä kertoo selvä kieliä sekin, että esim. vuonna 1965 katsojista oli n. 50 pros. Turun ulkopuolelta. Suunnitelma merkitsisi myös sitä, että Turun Kaupunginteatterille tuleva valtionapu, joka esim. kuluvana vuonna on vain n. 8,4 pros. menoarvosta, nousisi noin kolmanneksella. Tämä olisi mielestämme kohtuullinen korvaus maakunnan kulttuuritarpeen tyydyttämisestä teatteritaiteen osalta. Voimme todeta, että Kaupunginteatteri onkin määrätietoisesti pyrkinyt luomaan kiinteämpää yhteyttä ma-

sikymmenien jälkeinen kiitollinen kädenpuristus yksityiseltä teatterissaistajalta, joka on nuoruudessaan hänen turvallisella johdolla saanut imeä itseensä teatterin valloittavaa ilmaa.

Eero Pohjonen

VALLANKUMOUSKEVÄT 1917 TURUSSA

Kevät 1917 on jäänyt muistiini selvempänä kuin moni myöhempi kevät. Sen ajattelemisen tuo mieleeni ennen kaikkea punaliput sekä punaiset käsivarsinauhat ja solmukset, väestön rauhattoman liikkedinnän kaduilla, mielenosoituskulkuet ja torvimusiikki. Mutta mielikuvaan liittyvät myös auringonpaiste ja sulavat lumet, kevään kuulakkuus ja toivehikkuus. Kevättä ei ollut vain luonnossa, vaan myös ihmismaailmassa. Se ilmeni valtiollisessa elämässämme. Se oli isänmaahan kevät.

Ensimmäinen kosketukseni vallankumoukseen osui kuitenkin vähemmän kevääseen ajankohtaan. Se tapahtui varhaisena, hämäränä maaliskuun aamuna, jolloin koulouun mennessäni huomasin entisen akatemiatalon sotilaiden piiritämäksi. Aamu oli koea, ja sotilailla, jotka



Kirj.prof.
REINO LENTO

Henrikinkadun puoleisessa kulkmauksessa oli siihen aikaan seinänsä pieni kaappi, jossa olevaa kello-laitetta lääninrahaston yvähdin piti käydä määräaikoina vetämässä merikiksi siitä, että hän oli valvella. Nyt kaappi oli avattu, ja sotamiehet kävivät aikansa kuluksi kurkistelemassa, mitä kaappi oikein sisällään piti. Talosta tulevien ja sinne pyrkivien oli sotilaille tarkoin selvitettävä henkilöllisyytensä. Saarron tarkoitus jäi minulle sillä kertaa hämäräksi, mutta se selvisi kyllä sitten myöhemmin.

Kun nyt jälkeen päin olen koettanut tuon ajan sanomalehdistä ottaa selvää saarron ajankohdasta, on ole löytänyt asiasta riviäkään. Sensuurin toimeenpanema uutisuskku oli niin täydellinen, ettei Venäjällä al-

kuntaan. Työtä on luonnollisesti jatkettava. Mitä velvotteita Kaupunginteatterilla olisi maakuntaa kohtaan? Selvää on, ettei Kaupunginteatteri enää voi ryhtyä kiertueateatteriksi. Se olisi aino askel taaksepäin. Siihen ei olisi teknillisiä mahdollisuuksiaan.

Käsitkseni mukaan keskusteatteriajatus voitaisiin keskittää siihen, että maakunnan keskeisillä paikoilla järjestetään taloudellisesti edullisia kujuksia maakunnan aluateatteriin, Turun Kaupunginteatteriin. Juuri kujuusten järjestämisessä kunnalla olisi eräs tehtävä. Voidaan tietysti kysyä, miksi kuntien pitäisi tukea Turun Kaupunginteatterin toimintaa? Asia onkin tarkasteltava toisin: kunnalla on vastuu kulturalisten kulttuuritarpeen tyydyttämisestä. Tässä mielessä vastuu on yhteinen. Pyrkimyksenä on oltava, että Kaupunginteatterin parhaintakin tuotantoa tarjotaan kaikille. Käsitkseni mukaan näin suoritetaan teatterikulttuurin syvämuokkautta, joka tuottaa hyötyä vuosien kuluksessa koko maakunnalle. Tämä taas merkitsee sivistystason nousua.

Teatterin on tehtävä yleisönsä. Sanoisinkin niin, että todellisen, vakavan, vuosikausia kestävä työnsä tuloksena on meidän kehitettävä oma varsinais-suomalainen teatterileiyö. Siinä on tunnettava vastuu. Turkulainen saattaa sanoa — maakunnan aika on ohi. Me maksamme teatterin kustannukset. On muistettava, että juuri maakunnasta me saamme usua, voimakkaita kannattajajoukkoja ekonomiamme tukemiseksi.

Lasse Wallenius

TUOMIOKIRKON 500-vuotiaat holvit

esittelee dos. C. J. Gardberg Tuomiokirkossa 29.12. 1966 klo 19. Avaussanat tuomiorovasti Lauri Huovinen. Urkumusiikkia dir.mus. Pauli Riihivaara.

DOMKYRKANS valv 500 år

Presentation av doc. C. J. Gardberg i Domkyrkan 29.12. 1966 kl. 19. Hålsningstal domprostsen Lauri Huovinen. Orgelmusik dir.mus. Pauli Riihivaara.

Turku-seura, Åbo-samfundet ry.

kaneesta vallankumousliikkeestä mainittiin lehdistössämme moneen päivään mitään. Maaliskuun 13 päivän lehdissä on uutinen, että keisari, joka vähän aikaisemmin oli matkustanut päämajaan, oli maalis-kuun 10 päivänä määrännyt valtakunnanduuman keskeyttämään istuntonsa toistaiseksi. Seuraavina päivinä lehdissä oli paljon sensuurin tyhjentämiä palstoja, mistä saattoi päätellä, että jotakin tärkeää oli tapahtumassa. Viralliselta taholta ilmoitettiin vain, että Viapori, Helsinki ja Turku oli julistettu piiritystilaan. Perjantaina maaliskuun 16 päivänä oli aamulehdissä julkustaan sähkösanoma, jonka Viaporin komentaja oli lähettänyt Itämeren laivaston komentajan käskystä. Sen arvoituksellinen teksti kuului seuraavasti: »Käskän kannattamaan valtakunnanduuman toimeenpanevaa komiteaa, totta olen ilmoittanut Keisarillisen päämajaan esiteilyä varten H.M. Keisarille.»

Samana päivänä padot viimeinkin murtuivat. Perjantain iltalehdet ja lauantain aamulehdet saivat sensuurin luvalla julkaista laajoja kuvauksia kuluneen viikon tapahtumista Venäjällä. Niistä kävi mm. selville, että valtakunnanduuman puheenjohtaja oli maaliskuun 10 päivänä saanut »Kaikkein korkeimman käskykirjeen» duuman istuntoon lykkäämisestä huhtikuuhun. Samana päivänä Volhynian ja Litovskin rykmenttien sotilaat menivät kaduille ja panivat toimeen mielenosoituksia valtakunnanduuman hyväksi. Iltaan mennessä mielenkuohu sotajoukkojen ja väestön keskuudessa saavutti erittäin huolestuttavaa laajuuden, minkä vuoksi valtakunnanduumaa asetti väliaikaisen komitean ja antoi sille hallituksen käsiä poistuneen vallan. Seuraavat päivät olivat vaikeita, sillä kuohunta pääkaupungissa ja sen ympäristössä sai uhkaavan luonteen. Kun järjestyös oli jossakin määrin saatu palautetuksi, muodostettiin väliaikainen hallitus, jonka johtajaksi ja sisäministeriksi tuli ruhtinas Lvov, oikeusministeriksi duuman jäsen Kerenski ja ulkoministeriksi duuman jäsen Miljukov.

Sunnuntaina maaliskuun 18 päivänä Suomen lehdet saattoivat kertoa, että Nikolai II oli kolme päivää aikaisemmin luopunut kruunustaan veljensä Mikaelin hyväksi, joka ei kuitenkaan katsonut voivansa ottaa sitä vastaan. Suomen kenraalikuvernööri Seyn ja senaatin talousosaston

varapuheenjohtaja Borovitinov oli vangittu ja kuljetettu Pietariin. Näitä ajan suuret tapahtumat olivat aiheuttaneet myös voimakasta liikehdintää ja toimenpiteitä useimmissa Suomen kaupungeissa. Kaikki eivät vain olleet vielä ymmärtäneet, mitä kello oli lyönyt. Vielä niin myöhään kuin perjantaina maalis-kuun 16 päivänä oli Turun ja Porin läänin lääninsihteeri antanut määräyksen vangita uudelleen ne suomalaiset poliittiset vangit, jotka valtakunnassa oli Pietarin vankiloista vapauttanut.

Turussa liikehdintä alkoi varsinaisesti lauantaina maaliskuun 17 päivänä. Jo edellisenä päivänä merisotilaat kävivät kaupungin tehtaissa kehoittamassa työntekijöitä pysyttelemään oman turvallisuutensa takia kotonaan illalla ja jäämään pois työstä lauantaina. Aamulla merisotilaat ensin kokoontuivat entisen paloaseman, ns. maneesin luo, mistä toimeenpantiin mielenosoitus, luettiin julistus ja pidettiin puheita. Tämän jälkeen sotilaat ryhtyivät vangitsemaan kaupungissa olevia upseereita. Noin kaksikisata miestä piiritti hotellin Phoenixin, josta kuitenkin löytyi vain kolme upseeria. Mahdollisesti juuri samana aamuna tapahtui myös edellä mainitsemani entisen akatemiatalon saarto. Upseereita esitettiin myös muista hotelleista, ravintoloista, kodeistaan ja kaduilta. Pidätetyt vietiin kasarmiin, jossa heitä kuulteltiin. Osa heistä pääsi kuulustelun jälkeen vapaaksi, mm. Turun poliisimestari everstiluutnantti Artur Ståhl, joka kuitenkin myöhemmin vangittiin uudelleen.

Kello kolmen aikaan iltapäivällä muuan venäläinen pappi sotilaiden pyynnöstä piti Kauppatorilla rukouksen vankiloita kohden. Ensinnä mentiin Kakolaan, jossa vaadittiin kaikkien poliittisten vankien vapauttamista. Kun tähän vastattiin, ettei Kakolassa ole lainkaan poliittisia vankeja, vaadittiin kaikkien venäläisten vankien vapauttamista. Näitä luovutettiinkin heti 36. Sama näytelmä toistui lääninvankilassa. Myöhemmin vapautettiin suomalaisiakin vankeja, mm. kaksi murhasta elinkaudeksi kuritussuoneeseen tuomittua, eli yhteensä lähes 60 vankia. Mainittakoon, että Turun poliisilaitos lähetti seuraavana päivänä kiertokirjeen, jossa pyydettiin kolmenkymmenen kahdeksan erehdyksestä

Kakolasta vapautettujen rikollisten pidättämistä.

Lauantaipäivä kului muuten rauhallisesti. Yleisöä oli liikkeellä paljon seuraamassa sotilaiden toimenpiteitä eri osissa kaupunkia. Poliisit piivä yllä järjestyksestä, mutta myös vahvat sotilasosastot olivat liikkeellä samassa tarkoituksessa. Upseerien murhia ei Turussa tapahtunut, vaikka heitä Helsingissä samoihin aikoihin surmattiin ainakin viisikymmentä.

Kaiken varalta Turun kaupunginvaltuusto toimitti sunnuntain lehtien suurikokoisen julistuksen, jossa väestöä kehoitettiin rauhallisuuteen. Siinä sanottiin mm.: »Erikoisen tarkeksi on, että oleskeltu kaduilla rajoitetaan mahdollisimman vähiin, että väkijoukkojen muodostamista ja osanottoa katukokouksiin vältetään sekä että holhoajat tarkkaavat valvovat, ettei koulunvieraat saa kuljeskella kaduilla.» Myös venäläisten sotilaiden taholta esitettiin toivomus, että yleisöä olisi liikkeellä vähemmän ja että he saisivat hoitaa omat keskinäiset asiansa yksin.

Seuraavat päivät toivat tullessaan uusia hyviä uutisia. Venäjän väliaikaisen hallituksen allekirjoittama julistuskirja, päivätty Pietarissa maaliskuun 20 päivänä, kumosi kaikki parinkymmenen vuoden aikana annetut laittomat määräykset ja palautti Suomelle ne oikeudet, joita maamme ennen rautavuosia oli valtiösaantonsa nojalla nauttinut. Uudeksi kenraalikuvernööriksi nimettiin Suomelle suopeamielinen Mihail Stahovitš. Maamme uusi hallitus muodostettiin Oskari Tokoin johdolla. Kotimaisen kirjeenvaihdon sensurointi lopetettiin. Keisarian kuvat poistettiin julkisista laitoksista jne.

Myös Turun järjestyksenpito saatiin uudelle kannalle. Sen otti huostaansa valtuuston asettama järjestyskomitea. Poliisilaitoksen nimi muutettiin järjestyslaitokseksi, ja poliiseista tuli järjestyksmiehiä eli »miliiseja». Poliisin pukuun kuuluneet kiiltävät napit poistettiin, samoin lakki kokardi, ja järjestyksmiehen tunnusmerkkinä tuli olemaan punainen käsivarsinauha, johon painettiin Turun kaupungin vaakuna. Vanha miehistö pysyttiin toistaiseksi toimeensa ja läsimiehiä otettiin tarpeen vaatiessa.

Kärsimättöminä odotettiin myös läänin ylimmän hallinnon uusimista. Pidettiin selvionä, etteivät kuver-

nööri Vuorinen ja hänen lähimmät miehensä enää voineet jäädä toimiinsa. Turun kaupunginvaltuusto koetti jouduttaa asiaa kääntymällä korkeampien viranomaisten puoleen, mutta kesti kuitenkin viikon päivät, ennen kuin kuvernööri vapautettiin tehtävistään ja määrättiin poistumaan Turusta. Kuvernöörin virka, jonka haltijaa tästä lähtien nimettiin maaherraksi, täytettiin väkivaltaisesti vasta huhtikuun puolivälissä, jolloin siihen määrättiin luutnantti, agronomi K. J. M. Collan. Kun hän junalla saapui Turkuun astuaakseen uuteen virkaansa, oli asemalle kerääntynyt suuri kansanjoukko toivottamaan hänet tervetulleeksi.

Näillä riemun ja toivon päivillä oli kuitenkin omat huolensakin, joista suurin oli yhä lisääntyvä elintarvikkeiden puute. Rajahintojen alhaisuus vähensi maanviljelijöiden myyntihalua, samoin maseudulla kierteleivät huhut kaupungissa sattuneista levottomuuksista. Leipää oli jonotettava, milloin sitä kauppoihin saatiin, ja oli päiviä, jolloin sitä ei saatu ollenkaan. Myös perunat olivat lopussa, eikä sokeria saatu maalis-kuussa lainkaan. Lihan osalta tilanne ei ollut paljoa parempi. Sitä paikkakunnan lehti kirjoitti kaikella sillä varovaisuudella ja tahdikkauudella, minkä pitkäaikainen kansankäytminen sensuuriviranomaisten kanssa oli lehtimiehille opettanut, seuraavaan tapaan: »Lihaa luonnollisesti on edelleen vähän tarjona siksi, että ensimmäinen velvollisuutemme on tyydyttää Venäjän uljaan maassamme majalevien sotajoukkojen lihantarve.»

Kevään huipputapaukseksi muodostui vallankumouksen sankarien muistojuhla. Takalaisen sotaväen päätöksen mukaisesti sitä vietettiin Turussa päivää aikaisemmin kuin Helsingissä ja useimmissa muissa kaupungeissamme eli torstaina maaliskuun 29 päivänä, joka oli yleinen vapaapäivä. Aamulla klo 10 pidettiin Kauppatorilla paraati ja sielumessu. Työväen saavuttua kulkeuna torille siellä alkoi juhla, jonka ohjelmassa oli mm. Marseljeji, Internationaali ja Työväen marssi sekä monia puheita. Kirkoissa oli jumalanpalveluksia ja palokunnantalossa alkoi iltapäivällä kansalaisjuhla, jossa puhui suomeksi lakit. kand. Antti Mikkola ja ruotsiksi tohtori H. Karsten. Illalla Turun Työväen teatte-

riissa esitettiin juhlanäytäntöä »Pohjalaisia». Tilaisuudessa tohtori N. R. af Ursin piti puheen, ja musiikkiohjelmaan kuuluivat Marseljejin ohella myös Porilaisten marssi ja Maamme.

Muutamaa päivää aikaisemmin tohtori af Ursin oli »Sosialistiin» laatimassaan pääkirjoituksessa pahoitellut sitä, että kaupungissa oli henkilöitä, jotka halveksivat punaisia nauhoja ja panivat riintaansa toisenvärisiä, sekä talonomistajia, jotka käyttivät erivärisiä lippuja. Näillä »eri väreillä» hän ilmeisesti tarkoitti sinivalkoisia ja punakeltaisia väriyhdistelmiä. Tohtori af Ursinin mielestä kaikkien oli käytettävä yksinomaan punaisia nauhoja ja punaisia lippuja; sitä vaati jo pelkästään huomaavaisuus maassa olevia venäläisiä sotilaita kohtaan. Myös Turun järjestyslautakunta esitti julkien edellä toivomuksen, että vallankumouksen muistojuhlan päivänä käytettäisiin yksinomaan punaisia »rusetteja». Syynä tuohon toivomukseen saattoi olla kaupungissa — ainakin koululaisten keskuudessa — kierrellyt huuh, että jokainen, joka ei varusta pukuun punaisella nauhallä, »hakataan», kuten sanonta kuului. Tehdossani ei ole, toteutettiinko tätä uhkausta myös käytännössä.

Joka tapauksessa on ilmeistä, että eri yhteiskuntaloukkien väliset suhteet, jotka tähän saakka olivat olleet melko sopuisat, alkoivat nyt kiristyä. Ensimmäinen lihavampi riidan aihe saatiin kaupungin järjestyslaitoksesta. Huhtikuun alkupuolella sosialidemokraattinen kunnallisarjasto vaati koko vanhan poliisimiehistön erottamista. Samalla päätettiin, että jos järjestyslautakunta vaatimusta vastustaa, on pyydetävä sotilasviranomaisten myötavakutusta asiassa. Näin sitten myöhemmin tapahtuikin. Mutta vielä tässä vaiheessa sotaväki torjui avunpyynnön selittäen, että suomalaiset järjastokööt itse omat asiansa ja että miliisiin on oltava puolueiden yläpuolella. Asia ei kuitenkaan päätynyt tähän, vaan jatkui monin yllättävin kääntein. Lisäksi tuli muita kiistoja, jotka vähitellen veivät väkivallan tielle. Mutta nämä ovat perin tulenarkoja asioita vielä nykyin, viiden vuosikymmenen kuluttua, joten tydyn niiden osalta vain viittaa-

maan Jutikkalan Turun kaupungin historiaan (II osa, ss. 722—727) ja

siirryn tarkastelemaan, mitä nuoriso ajatteli ja teki keväällä 1917.

Nuortenkin keskuudessa maaliskuun vallankumousta tervehdittiin ilolla ja tyydytyksellä. Se synnytti uutta uskoa tulevaisuuteen ja uutta työn ja toiminnan halua. Tämä ilmeni etenkin silloin, kun maassamme jälleen ryhdyttiin elvyttämään partioliikettä, jonka kenraalikuvernööri Seyn oli syyskuussa 1911 lopettanut. Innostus oli aivan valtava. Harvapa tarkemmin tiesi, mikä partioliike on, mutta tuo tieto siitä, että se oli ollut tsaarivallalle epämieluisa, riitti perusteluksi siihen liittymiselle. Partiojärjestöjä syntyi mm. Turun eri kouluihin. Kerttulin kansakoulussa, jota siihen aikaa kävin, oli liikkeen johdossa opettaja Selim Suomela. Muistan, että ilmoittautumistilaisuudessa koulun voimistelusaaliin oli ääriään myöten täynnä poikia. Heidät jaettiin joukkueisiin ja nämä vartioihin, joille kullekin nimettiin johtajansa. Joukkueenjohtajan tunnusmerkkinä tuli sittemmin olemaan vasemman hihan yläosaan kiinnitetty viitisen senttiä leveä ja parikymmentä senttiä pitkä valkoinen punos, jossa joukkueesta riippuen oli sininen, punainen tai vihreä poikkinauha. Meillä rivimiehillä taas oli lyhyemmät, pari senttiä leveät ja kahta eri väriä olevat nauhat, joista toiset väriällään ilmoittivat asianomaisen joukkueen ja toiset vartion. Partio-toiminta rajoittui lähinnä siihen, että koko järjestö yhtenäisenä rivistönä marssi sunnuntaiaamuisin Ruissaloon, milloin Luolavuorelle tai sen takaisiin metsiin. Kun perillä oli jonkin aikaa levähdetty ja syöty mukaa mahdollisesti otettut eväät, palattiin samassa järjestyksessä takaisin kaupunkiin.

Kerran jouduimme Luolavuorella »leiritytymään» aivan lähelle Suomalaisen lyseon partiojärjestön levähdyspaikkaa. Lyseon partiolaissilla oli oma torvisoitokuntansaakin, samoin monilla heistä oli perinteellinen partiolaishattu. Heidän adjutanttinsa saapui johdollemme ehdottamaan, että palaisimme yhdessä kaupunkiin torvisoiton tahdissa. Tarjous oli houkutteleva, ja se otettiin kiitollisuudella vastaan. Ennen pitkää oli sitten kaupunkia kohti etenemässä pitkä rivistö: kärjessä tietysti soitokunta, sitten lyseolaiset ja lopuksi me kansakouluaiset. Mitä lähemmäs keskikaupunkia eh-

TURKU-SEURA ÅBO-SAMFUNDET r.y.

Toiminnanjohtaja —
Verksamhetsledare

Juhani Laurila,
Ruissalo 85,
puh. — tel. 88 041

Svenskspråkig sekterare —
Ruotsinskielinen sihteeri

Carl Jacob Gardberg,
Turevägen 3 A,
tel. — puh. 10 852

Postisiirotili —
Postgiro Tu 32 300.

Liity jäseneksi Turku-seuraan
Bliv medlem i Åbo-samfundet
— Åbo, vår stad gratis.

JÄSENILLE
SUOMEN TURKU
ILMAISEKSI

dittiin, sitä juhlallisempaa oli. Tunneltiin, sitä vähän samantapainen kuin Vänrikki Stoolin krenatöörillä: »Meihin silloin Suomi katsoi ja me kaikki Suomehen.» Myöhemmin olen toisinaan huvittuneena ajatellut — muistellessani tuon ajan kurjaa vaatetus- ja jalkineilannetta — että sivulliset varmaan seuraivat tätä urhojen vaellusta aivan toisenlaisin tuntein, kuin kouluopika lapsellisesti mielessään kuvitteli.

Syksyyn ehdittäessä oli partioinnostus jo pahasti valjahtanut. Syynä lienee ollut osaksi toiminnan yksipuolisuus ja johtajien puute, osaksi se, että sosialistinen työväenliike asettui partiolikkeeseen nähden kielteiselle kannalle. Sitten tuli kansalaissota, joka lienee tehnyt lopun Kertutulin kansakoulun partiojärjestöstä. Ainakin minun partiolaiskauteni päättyi noihin aikoihin. Mutta jotakin pysyvää siitä kuitenkin jäi: harrastus ulkoiluun sekä se »Partio-pojan kirjasta» opittu periaate, että »partiolainen ei tupakoi». Mielpahakseni vain olen todennut, että partiolikke itse näytetään tuosta periaatteesta jo ajat sitten luopuneen.



Turun Kauppaopiston tämänhetkinen toimitalo Aura- ja Maariankatujen kulmassa.

KAUPPAOPISTON RAKENNUSHANKE

Turun Kauppaopisto — Handelsinstitutet i Åbo, jonka 128:s laivuvuosi on meneillään, on toiminut nykyisessä koulutalossaan vuodesta 1908. Varsinkin 1950-luvulla opiston toiminta on suuresti laajentunut. Kun luokkien lukumäärä v. 1955 oli 6, se oli v. 1962 15. Oppilasmäärä nousi samana aikana 202:sta 530—550. Tämän laajennuksen teki mahdolliseksi kiinteistöön v. 1966—67 rakennettu neljäs kerros, jonka pinta-ala on 520 m², sekä Turun Kaupparakoulun käytöstä v. 1958 vapautunut kolmas kerros.

Opiston kasvun johdosta tilanraus kuitenkin muodostui vaikeaksi epäkohdaksi. Kun lisäksi maassamme kauppaopistoa ryhdyttiin suunnittelemaan kolmiuvuotiseksi, jollainen se nykyään on muissa pohjois-

maissa, opiston johtokunta katsoi joko nykyisen rakennuksen huomattavan laajentamisen tai uuden rakennuksen rakentamisen välttämättömäksi. Kun tutkimukset osoittivat edellisen vaihtoehdon mahdottomaksi nimenomaan tontin pienyyden vuoksi, päädyttiin uudisrakennukseen. Jo vuonna 1961 ryhdyttiin toimenpiteisiin sopivan tontin hankkimiseksi. Tuossa pyrkimyksessä olttiinkin vähällä välittömästi onnistua, sillä ns. Morinbergin alueella Kaskentien ja Kunnallissairaalan risteyksestä oli opistolle alustavasti luvassa mitä sopivin tontti. Tuota tonttia ei opisto kuitenkaan saanut, vaan se varattiin Kunnallissairaalan laajentamista varten. Tonttikysymyksen ratkaisu osoittautui sittemmin hyvin vaikeaksi, sillä Turun kaupungilla on sangen vähän tonttimaata omistuksessaan. Vihdoin päädyttiin lähellä Tuomiokirkkoa Kellonsoittajakadun varrella sijaitsevaan kahteen vierekkäiseen tont-

tiin, joista toisella sijaisi vanha siivupaloasema. Nämä tontit yhdistettiin ja paloaesma päätettiin purkaa. Turun kaupunginvaltuusto päätti 17.3. 1965 pitämässään kokouksessa myydä tämän yhdistetyn tontin, jonka pinta-ala on 5,9674 m², opistolle kauppaopiston jädessä korotomaksi lainaksi niin pitkäksi ajaksi kuin tonttia käytetään opiston tarkoituksiin. Saatu tontti on nykyisin vallitsevan käsityksen mukaan liian pieni opiston tarpeisiin, minkä lisäksi sen ympärillä sijaitsevat korkeat asuinatolot asettavat erikoisia vaatimuksia suunnittelulle. Sen sijainti on kuitenkin edullinen, sillä paikka on rauhallinen, mutta silti keskeinen, onhan matkaa kaupparakennukselle vain n. 1 km ja liikennevayteydet eri puolille kaupunkia ovat hyvät. Myös Turun Kaupparakoulukoulu, Turun kaupungin Kauppaopisto, Turun Yliopisto, Åbo Akademi ja Handelshögskolan vid Åbo Akademi sijaitsevat melko lähellä tonttia, millä seikalla saatavaa olla merkitystä opettajain vaihdon ja kirjastojen käytön kannalta.

RAKENTAMINEN JA RAOHOITUS

Rakennuksen pääsuunnittelu uskottiin Arkkitehtitoimisto Lukander & Vahteralle. Rakenteiden suunnittelusta ja lujitukselaskelmista vastaa Insinööri-toimisto Kalevi Narmala, saniteettisuunnittelusta Insinööri-toimisto Åke Jokela ja sähkösuunnittelusta Insinööri-toimisto Matti Leppä. Rakennustoimikunnan muodostavat rakennusjohtaja, ekonomit Arno Villanen puheenjohtajana sekä oikeusneuvos Arvid Schrey, satamamamreeri, valtiot. maisteri Kunto Lehto ja allekirjoittanut. Eräisiin toimikunnan kokouksiin on asiantuntijana osallistunut ammattikäsivatsusneuvos Bertel Cronhjort.

Ammattikasvatustallitus hyväksyi uudistetun huonetilaohjelman 30.8. 1965 ja luonnospirustukset 25.5. 1966. Rakennushallitus vahvisti 25.10. 1966 pääpiirustukset työselityksineen, mikä tällä hetkellä ovat vielä käsiteltävänä Ammatikasvatustallituksen.

Uudisrakennuksen tilavuus on n. 27 850 m³ ja huonetilojen nettopinta-ala n. 6 300 m². Kustannusarvion loppusumma on n. 4 milj. markkaa. Rahoitusuunnitelman mukaan valtionavustus ja -laina peittävät puolet rakennuskustannuksista, neljäsosa rahoitetaan säästöpankkilainoilla ja neljäsosa omilla varoilla. Tu-

Suomen Turulle
fil.lis., rehtori
EERO VAHTERA

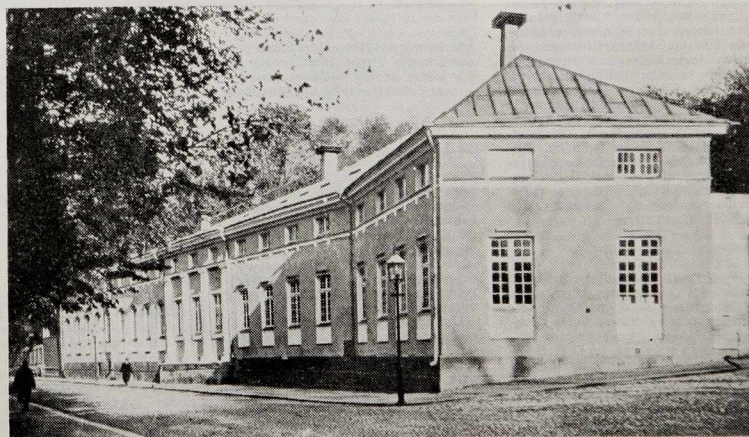
run Suom. Säästöpankki, Turun Säästöpankki ja Turun Työväen Säästöpankki ovat kukin sitoutuneet lainaamaan n. 355.000 markkaa. Saadaksen varoja rakennustoimintaan opiston johtokunta myi 27.7. 1965 päivätyllä kaupakirjalla nykyisen koulutalon Turun kaupungille, joten opisto nyt toimii vuokralaisena. Tarkoituksena oli, että valtiolta saataisiin v. 1967 hieman varoja rakennustoimintaan ja loppuosa v. 1968. Koska kuitenkin valtion tulo- ja menoarvioon vuodeksi 1967 otettiin odotettua paljon pienempi määräraha kauppaopistolaitosten rakennustarkoituksiin, valtion osuus viivästyy vuoden tai kaksi. Tämän valiaikaisen rahoitustarpeen tyydyttämiseksi käydään parhaillaan monitahoista neuvottelua.

Rahoitusvaikeuksista huolimatta

rakennustyö aloitettaneen joulukuussa. Mikäli suunnitelmat toteutuvat, uudisrakennus on valmis elokuussa 1968. Kun rakennustyö työllisyssyhteiden mukaisesti keskeytetään 1.6—30.9.1967, rakennusajaksi muodostuu n. 15 kk. Työvoiman määrä rakennusaikana on arvioitu 70—80 henkilöksi, joten työmaalla on merkittävä myös työllisyyden ylläpitäjänä paikkakunnalla.

SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT

Uudisrakennusta suunniteltaessa lähdettiin siitä, että rajoitetun taloudellisen mahdollisuuksien johdosta opiston on huolehdittava pääasiallisesti vain merkonomien koulutuksesta ja jatkokoulutuksesta. Siten jäi syrjään esim. ajatus huonetilojen varaimisesta lävistyskoneita samoin kuin kaupallista talouskoulutusta varten. Lävistäjän koulutus tapahtuneen parhaiten kauppaopistossa ja tarkoitukseen voidaan käyttää tietokonekäsikkeitä ja suur-yrittösten tietokoneita. Talousalan koulutuksen liittäminen kauppaopistoon ei vaikuta onnistuneelta ratkaisulta. Toisena suunnittelun lähtökohdalla oli se käsitys, ettei Turussa ollut aihetta suurestikaan lisätä vuosittain valmistuvien merkonomien määrää, vaikkakin Turun kauppaopiston tehtäväksi katsottiin Turun ja sen talousalueen koulutustarpeen tyydyttämisen. Turussa samoin kuin monilla muillakin paikkakunnilla maassamme merkonomien työmahdollisuudet ovat vuosi vuodelta huonontuneet siitä syystä, että merkonomeja valmistuu liikaa. Tosin Turun Kauppaopiston oppilasmäärä ei ole suinkaan kysyntään verrattuna, mutta Turkuun virtaa merkonomeja monelta taholta. Ehkä n. 40 % niistä merkonomeista, jotka



Turun Kauppaopisto sijaisi vv. 1860—1862 talossa Itäinen Rantakatu 6.

nykyään sijoittuvat Turkuun, on saanut koulutuksensa muualla kuin Turun Kauppaopistossa. Tosin palveluelinkeinot laajenevat maassamme nopeammin kuin muut elinkeinot, mutta millään ammattikoulutuksenkaan alalla ei ole syytä lisätä koulutuskapastiteettia yli ajankohdan ja lähitulevaisuuden tarpeen, muuten päädytään kansantaloudellisesti ja yhteiskunnallisesti virheelliseen rajoitettujen resurssien käyttöön.

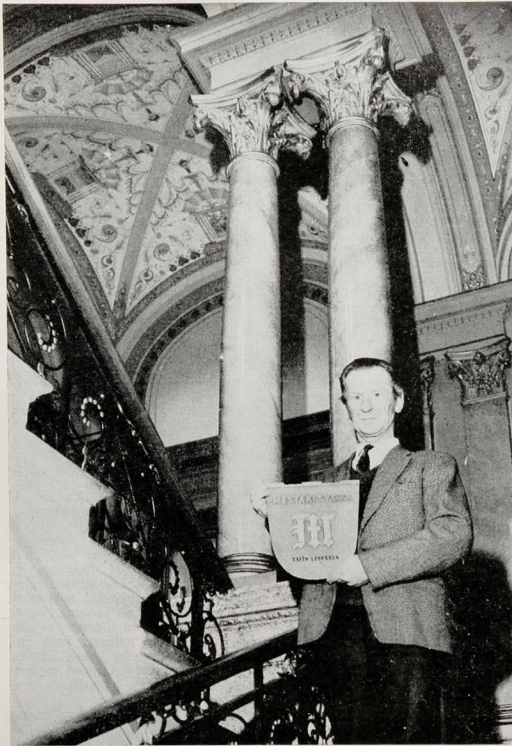
AUTOPAIKKOJA

Uudisrakennuksen suunnittelussa sekä suuntaviivojen että yksityiskohtien osalta otettiin huomioon viimeaikainen kehitys ja saavutukset sekä kotimaassa että osittain ulkomailla. Mm. kielistudio katsottiin välttämättömäksi, koska se on tärkeä apuväline vieraiden kielten opetuksessa. Autopaikkoja varattiin runsaasti, koska monet oppilaatkin vastaisuudessa käyttävät autoja. Autopaikkoja on aluksi 80, mutta niiden määrää voidaan huomattavasti lisätä. Keittiö perustuu mikroaaltouuneihin, koska siten työskentämistä ja tilaa voidaan huomattavasti säästää ja ruokailu järjestää nopeasti tapahtuvaksi. Konekirjoitusluokat ja konttoritekniillinen luokka sähköistetään, koska sähkökäyttöiset koneet nopeasti yleistyvät. Konekirjoitusluokat varustetaan lukuisilla kovaäänisillä, niin että opettaja voi puhua oppilaiden keskeyttämättä kirjoitustaan. Koska erilaisten projektorien käyttö tulee opetuksessa yhä tavallisemmaksi, luokkahuoneisiin järjestetään pimeysmahdollisuus. Teknillisten apuvälineiden kohdalla ei kuitenkaan ole voitu mennä niin pitkälle, että vaurauduttaisiin television ja tietokoneiden käyttöön.

Uudisrakennuksen pohjakerroksessa, jonne ajetaan suoraan kadulta, ovat autopaikat. Tontin pienenuden tähden niitä ei ole voitu muuallakaan sijoittaa. Pohjakerroksessa ovat myös lakimääräinen väestönsuoja, varasto- ja kellaritilat ja koulukaluston korjaushuone. Ensimmäisessä kerroksessa ovat juhlasali, jota myös voimistelusalina käytetään, ruokasali, keittiön apuloinne, kirjakauppa ja eteistilat, sekä melko runsaasti katolla varustettua ulkoilutilaa. Kun juhlasali, eteistilat ja ruokasali erotetaan toistaan paljeloilla, saadaan tarvittaessa n. 650 m² yhtenäistä tilaa.

OPETUSTILAT

Varsinaiset opetustilat sijaitsevat kolmessa seuraavassa kerroksessa. Hallintotilat ja opettajahuoneet samoin kuin vaimistarin ja talonmiehen asunnot ovat toisessa kerroksessa. Varsinaisia luokkahuoneita, jotka sijaitsevat rakennuksen keskellä olevan käytävän kummallakin puolella, on kaksikymmentäneljä. Erikoisluokkia on seuraavasti: kaksi konekirjoitusluokkaa, kaksi kirjapitöluokkaa, konttoritekniillinen luokka, kielistudio, auditorio, kokoelamahuone, laboratorio, harjoit-



Maalarimestari Taito Leppänen Mestari-kilpi kädessään uuteen asuun saattamansa Turun Säätöpankin pääkonttorin porraskäytävässä. Mestari-kilven saantia kehoivat vaatimukset ovat erittäin ankarat eikä sitä anneta pelkästään yhden työn perusteella.

tusmyymälä, somistamo ja kirjasto. Oleskelutiloja sekä kerho- ja tupakahuoneita oppilaita varten on runsaasti. Oppilaiden enimmäismääräksi on laskettu n. 840. Tontista johtuen suunniteltu rakennus on erikoislaatuinen ja sen voi katsoa kolmi-, neli- tai viisikerroksiiseksi, miten vain haluaa.

Uudisrakennus tulee valmistuttuaan tarjoamaan erinomaiset ulkonäiset edellytykset tehokkaalle ja uuden aikaiselle opistoasteen opetukselle ja tarpeelliselle jatko- ja erikoiskoulutukselle. Oppilaille ja opettajille rakennus antaa viihtyisän työssänsä. Myös paikallisen merkonnäköalustuksen toiminnan ulkonäiset edellytykset paranevat oleellisesti.

*Turkulainen
maalari
restauroi*

Ennen koristeltiin arvokaiden ja hienojen talojen porraskäytävät usein maalauksin ja kultauksin. Tällaisia rakennuksia on enää harvoja jäljellä, osa on purettu ja toisissa maalaukset rappeuduttuaan peitetty.

Turun Säätöpankin pääkonttorin porraskäytävässä Linnankatu 18 on aikoinaan myös ollut maalaukset, mutta ne olivat päässee rappeutumaan. Pankin palveluksessa on kuitenkin koristemaalari, maalari-mestari Taito Leppänen, ja isännistö päätti antaa hänen tehtäväkseen uusien koristeiden maalaamisen. Työ on nyt valmistunut keskeytyksin 11 1/2 kuukautta. Porraskäytävän kattokuvut on kaikki peitetty renessanssityylin koristein ja pienikokoisin maalauksin. Kattotasanteeseen ylös on maallatu taivas enkleineen. Valurautapylväät ovat saaneet punaista graniittia jäljittelevän maalauksen, pylväiden pääkoristeet on kallattu aidolla materiaallilla ja porraskäytävän kaikki muutkin osat ovat saaneet asianmukaisen käsittelyn.

Työ on saanut myös virallista tunnustusta osakseen. Käsi- ja Käsinteollisuuden Keskusliitto on alkanut kuluvaan vuonna jakaa »Mestari»-kilpiä eri alojen mestarintuotannon suorittaneille. Leppänen lienee ensimmäinen maalari-mestari koko maassa, joka on saanut tämän kilven. Se on kiinnitetty myös porraskäytävän ulko-oven lähele työn tekijän tunnuksiksi.

Maalarimestari Leppänen on syntynyt Äänekoskella 1913 ja lähti maalarioppiin 16-vuotiaana. Turussa hän on asunut viimeiset 25 vuotta ja suoritti täällä myös maalari-mestarin tutkinnon v. 1962. Koriste-maalari-mestarin tittelillä meillä ei erikseen olekaan. Päätti itseksensä Leppänen on opiskellut alaa myös valtion siinänsä Käsityöseminan kunnikaalissa hovikoristemaalamossa v. 1955. Sen jälkeen hän on suorittanut töitä monissa julkisissa rakennuksissa, suurimmiten niistä Turun kreikkalais-katolisen kirkon restauroinnin yhteydessä 1960. Maalauksen entistämisen lisäksi hän suoritti siellä runsaasti kultaus- ja marmori-töitä sekä pyhäinkuvien entistämistä. Niin-ikään hän on entistänyt Kupittaalta olevan P. Hennikin kappelin maalaukset sekä kaupungin omistaman talon Uudemmankatu 1 porraskäytävän maalaukset. Säätöpankin talossa vanhat maalaukset olivat täysin tuhoutuneet, joten kaikki oli luovata alusta.

Päätti monipuolista ja korkeata ammattitaitoa koristemaalailia täytyy myös olla taiteellista silmää. Maalarimestari Leppänen halusi tuoda julkii erityisen kiitollisuutensa Turun Säätöpankin isännille sen johdosta, että hän sai täysin vapaasti toteuttaa ideansa.

Uusien työn teettäjiä tällaisissa tapauksissa antaa hyvin tarkat ohjeet, joita on seurattava, oli tulos sitten mielikkään tahansa. Turun ulkopuolella maalari-mestari Leppänen on suorittanut restaurointitöitä mm. Keuruun kirkossa ja jatkavasti tarjotaan töitä juuri kirkkojen restauroinnin yhteydessä, mutta vanhemmalla iällä ei enää haluta lähteä pitkiä ajojaksia työskentelemään vierailu paikkakunnalla, kun täällä on vakinaisesti. Sen ohella Leppänen suorittaa kotonaan jonkin verran vanhojen huonekalujen entistämistä harrastusväkensä.

Kuten niin monissa taitoisissa käsitöyhtymämissä myös täällä alalla jälkeäks näytystä heikolta. Nuorilla ei tunnu olevan kiinnostusta alaan, joka vaatii pitkä, utt-teraa ja monipuolista oppia, ennenkuin tuloksiin päästään.

O.K.



SATTUUHAN SITÄ...

Joulun alla on tapana sanoa: »Joulu on jo ovella».

Siihen ovelle se ainakin meille kaupunkilaistelle valitettavan usein jääkin. Joulu on arka, se ei väkisin tunkeudu suoraan jossain metsäsiidun, ja jossa sen läsnäoloa pidetään tarpeettomana. Mutta aivan yllättäen voi nykyäpäivänäkkin tavata sen Todellisen Joulin.

Niin kävi minulle. En väitä ettenkö silloin kun olin matkalla — kutsuttuna — hyvän ystäväni kotiin joulunviettoon, ja vanha autoni ilman enakkovaroitusta otti ja pysähtyi keskelle synkkää korppea, olisi sanonut joitakin rumia sanoja joulustakin, autostani puhumattakaan. Autoni ei tietenkään sanoitani valittanut, seutä kökötti kuin kuusalla lumisella tiellä, ikkunan huurtessa. Mutta eipä valittanut joulukaan, se vyöry päälleni kirkkaan tähdin ja luhin tunkevin pakkasin.

Oli siis jouluaatto. Hyppelin tiellä ja odotin ihmettä, pelastajaa jonkin toisen joulumatkajan hahmossa. Ihmettä ei kuitenkaan tullut. Tähden ilkkuvat kuusien latvoissa, pakkaneen paukahteli lumisissa puissa.

Viilusta kankeana lähdin kävelemään tietä pitkin. Missään ei näkynyt valon tuikkahdustakaan. Pimeys humisi ympärilläni. Kului tunti, kului kaksi, kolmekin. Äkkä, lämpöiset valot tuikkivat pienistä ikkunoista.

Sinä on mökki, ajattelin. Sisällä olisi ainakin lämmintä kuhan uskaltaisin mennä. Hängessä ei näkynyt koiran jälkiä... Ja olin jättänyt kylmästä. Olin siis sittenkin ihmisten ilmoilla.

Menin pilhaan, päätin kysyä lähintä puhelinta, mökissä vennoista vekoittani ei varmasti olisi. Ei sopisi tyyliäkään. Pihalla kasvoi suuri koivu. Vähän loitompuna häämötti ihan pieni mökki, jonka päätelin sanaks.

Avain oli lukossa, mutta silti koputin. Oven avasi nuori nainen, ehkä kolmissa kymmenissä. Pysyin anteksi, odotin oven sulkeutuvan nenäni edestä, selostin nopeasti tilanteeni. Ystävällisen hymyn kera sain kutsun sisään.

Mein sisään, pysähdyin ovelle, pidin sitä auki tarpeettoman kauan, sillä jotenkin myskiytti: mökin ulkokuori valhehti, tupa oli paljon suurempi kuin olin. Tuvaissa oli lämmin Joulu elävine kynttilöineen, joulukuusta ei ollut, pieni tyttö, ehkä neljän ikäinen, näöltään kuin enkeli, istui pöydän ääressä puuroa syöden.

— Tiedätkö että nyt on joulu, tyttö tokaisi suoraan.

— Tiedän, minä sanoin.

— Tiedätkö mikä joulu on?

Mietin. Tiedänkö vai enkö tiedä? Jotakin piti vastata.

— Et tiedä vaikka olet noin vanha, tyttö sanoi.

Naurahdin. Emäntäniikin naurahdi. Olin-ko tosiaan jo niin vanha etten tiennyt mikä on joulu? Emäntä huomasi hämminkiini ja kutsui pöydän ääreen, ruokia kyllä oli.

— Kuule, tiedätkö missä isä on? tyttö jatkoi.

Nolotti kun en sitäkään tiennyt.

— Taivaassa! Tyttö sanoi sen silmät loistaa.

Niin, taivaassa isä on, emäntäni sanoi enemminkin tytölle kuin minulle.

— Meillä on hyvä olla kun on joulu ja rauhallista ja äiti on kotona ja isä koko ajan katselee meitä taivaasta eikä meille voi mitään pahaa tapahtua, tyttö puhui helakalla äänellä, katsoi kirkkaan silmin mustunutta kattoa, läpi sen jonnekin korkeuteen.

Istuin rahillani, katsoin äitiä, emäntääni. Hänen silmissään oli sama kirkkaus kuin tytönkin. Hän on kaunis nainen, ajattelin, vielä nuori. Äkkä huomasi natsessa jotakin tuttua, mutta en tiennyt mitä. Tuskin olen elänyt niin hiljainen kuin sinä ilta. Sen mitä puhuin puhuin kuikausten, kun peläten vahvan tunnelman rikkoutuva. Silloin tällöin kynttilät intouituvat leppaamaan saaden seinien varjot liikkeeseen. Ulkona paukkui pakkaneen, isossa takkaussissa kohisi tuli.

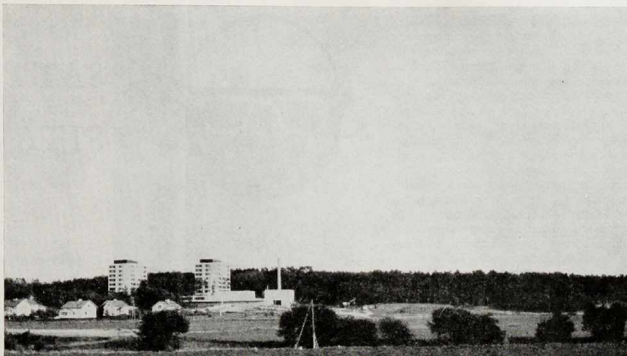
Sain kuulla lähimmän puuhailman olevan yhdenkatoista kilometrin päähän. Vanha seppä, joka jonkin verran kykeni korjaamaan autoja, oli mennyt poikaansa luo joulun viettoon. Alusta mahdollisuutta ei ollut kuin jäädä mökkiin yöksi. Minulle sijahtiin vuode tuvan leveälle rahille, tyttö ja äiti nukkuivat piennä kammarissa.

Hyvästellesäni aamulla äitiä ja tyttäriä huomasi että aattoitellen lumous oli ennalalla. Äiti oli edelleen maailman kaunein nainen ja tyttö kuin pieni enkeli. Kävelin sen yksitoista kilometritä, sain avun joskin hankaluksia oli kaikenlaisia. Kun avuksi saamani miehen kanssa ohitimme mökin, mies sanoi:

— Nättylätjät! tule joka joulu mökkiin. Muulloin sitä ei juuri näillä tienoilla näe. Luulisi kaupungin joulun olevan mukavampaa.

Nättylätjät? Olin väitän. En enää vihoitellut autolleni sillä sen ansiosta olin saanut viettää yhden elämäni ihmeellisimmistä jouluisista ja tiesin tavanneeni ihmisen joka tiesi mitä Joulu on.

Kuvamme Suikkilan alueesta luoteesta päin katsottuna. Uudet tornitalot tulevat nousemaan metsikköön kuvassa näkyvistä valmiista taloista oikealle päin.



SUIKKILAN ASUMALÄHIÖ

Suikkilan asumalähiö sijaitsee Ruohopään kaupunginosassa historiallisesti arvokkaan Suikkilan tilan mailla 3–4 km:n päässä Turun keskustasta Raisioon päin (katso esim. karttalehti IV Turun puhelinluettelon alkuosassa, vasen alakulma), ker- toi ev.ltn P. Sovijärvi KOP:n Turun aluekonttorista. Alueen suuruus on n. 46 ha ja sen omistaa Turun kaupunki, mikä luovuttaa tontit vuosi-ittain tarpeen mukaan perustettaville asunto-osakeyhtiöille täydellä omistusoikeudella. Rakennuslu- telma käsittää tällä hetkellä n. 240.000 m³, mikä edellyttää n. 800 kerrostaloasunnon ja n. 90 rivitalo- asunnon rakentamista.

Suikkilan alueen rakennukset on suunnitellut arkkitehti Pekka Pitkanen. Suunnittelussa on otettu huomioon standardisointi niin pal- jon kuin mahdollista, jotta päästäisiin halpaan hintaan unohtamatta kuitenkaan nykyajan asuntoon kuu- luvia mukavuuksia ja käytännöllisyyttä.

Rakennustyypit ovat: tornitalo (8 kerrosta), lamellitalo (4 kerrosta) ja atrium-rivitalo.

Suikkilan asumalähiöön tulee yhteensä n. 400 autotalli- ja autohalli- paikkaa, joten ulkosalla olevat py- säköintitilat mukaan lukien alueella on yksi »autopaikka» huoneistoa kohti asunnon välittämässä läheisyydessä. Lisäksi tulevat vielä koko alueen yhteinen lämpökeskus, ostos- keskus ja suunnitelmien mukaan myös lastentarha- ja neuvolatilat. Terästrautilan kansakoulu sijaitsee

aivan asumalähiön vieressä, lähin valtion oppikoulu on Raunistulan Yhteislyseo.

Suikkilan asumalähiön liikenne- yhteydet ovat varsin hyvät: uudet kadut nykyisestä katuverkosta asun- toalueelle ovat melko lyhyet, jota- paitsi asumalähiötä sivuavat sen molemmilta puolilta 4-kaistaiset ajo- väylät. Suikkilan asumalähiötä ra- kennetaan asutusta säästämisperiaat- teen pohjalta. Rahoituksesta huolehtii Kansallis-Osake-Pankki ja itse ra- kentamisesta vastaa Urakoitsijat Oy. Alueen rakentaminen on suunnitel- tu tapahtuvaksi 25.000–30.000 m³ :n vuosivauhdilla ja näin laskien ajateltu saatavaksi päätökseen vuo- den 1975 tienoilla. Näin ollen on pitempäänkin säästämään joutuvalle mahdollisuus saada oma asunto tal- ta asuntoalueelta.

Asunto-osakeyhtiöiden peruslaina tulee olemaan 10 % kokonaiskus- tannuksista. Lainan kokonaisuu- desaan myöntää Kansallis-Osake-Pank- ki. — Mikäli asunontarvitsija niin haluaa, voi hän päättää ostosopi- muksen laadittavaksi myös niin, että edellä tarkoitettu yhtiölainausuus suoritetaan heti pois, jolloin yhtiö- vastike putoo vain hoitokustannuk- sia vastaavaksi.

Suikkilan asumalähiön rakentami- sesta mainittakoon tässä seuraavaa:

1. Ensimmäinen rakennusvaihe on valmis, Asunto Oy Talinkorpi / 2 tornitaloa,

2. Valmis on myös koko alueen yhteinen lämpökeskus, minkä lisäk-

si ostoskeskuksen ja ensimmäisen rakennusryhmän autotalon rakenta- minen on alkamassa,

3. Toinen rakennusvaihe on alka- nut. Nämä talot valmistuvat toinen kesäkuun ja toinen elokuun lopulla vuonna 1967, Asunto Oy Juuttu- kari / 2 tornitaloa,

4. Erillisen atrium-rivitalon raken- nustyöt ovat alkamassa, Asunto Oy Talinlehto / 5 asuinhuoneistoa 2 119 m² + autotalli + varasto,

5. Vilkkasta kysynnästä johtuen aloitetaan kolmas rakennusvaihe vielä vuoden 1966 puolella. Nämä talot valmistuvat vuoden 1967 lo- pulla, Asunto Oy Kaksoskari / 2 tornitaloa,

6. Toisen rakennusryhmän raken- taminen on ajoitettu vuosille 1967 —1969, Asunto Oy Katavkari / 3 tornitaloa ja Asunto Oy Loukeenka- ri / 3 tornitaloa. Näihin rakennus- vaiheisiin otetaan jo nyt asutustaas- taita, jotta jokainen voisi sovittaa asutustaastamisvauhtinsa omien mahdollisuuksiensa mukaiseksi.

Oman asunnon hankinnasta kiin- nostuneille ilmoitamme vielä, että ensiksi valmistuneen taloyhtiön, As. Oy Talinkorven A-talon 7. kerrok- sessa on jokaiselle varattu mahdol- lisuus PYSYVÄSSÄ ASUNTONÄYT- TELYSSÄ tutustua (lauantaisin ja sunnuntaisin klo 13.00–15.00) etu- kateen huoneistojen laatuun ja suunnitteluun. Samalla voi tutustua luonnonkauniiseen asuinympäris- töön sekä viihtyisyyteen tähtääviin kokonaisratkaisuihin.

Kultakruunu – Gullkrona

Saaristossa Varsinais-Suomen on ulappa kirkasvetinen. Nauvo, Pargas pohjoisessa Vanö, Borstö etelässä, länsi aava rannaton, Hiittisissä itä on. Mistä lienet nimes saanut, ken Kultakruunuks' kastanut?

On kesäpäivän aamunkoitto Väreilyssä hopean hohto. Aurinko jo saaret kultaa, tuuli henkii, rikkoo pintaa, viri pieni veitikka liplattelee kokassa, purtta pientä hyväellen, merimiestä herätellen.

Kastehelmillä on purren pinta. Ilmaa raikasta ahmii rinta. Sorsaemo poikueineen soutelee jo poukamia. Lokki kaartaa kareja, einettänsä etsien. Merikotka korkealla, liittää taivaan lakea.

Päivä toinen kaiken mullistaa, tuuli purjeita kun pullistaa. Meri äriyy, vaahto pärskeyy, aalto hurjana temmeltää. Uljaana vaahtoharja rantaan rysken ryntää. Ylväänä se luodon peittää ja siihen henkensä heittää.

Mutt' kolmantena jo päivänä on luontosi jälleen lempeä. On puhdas kallio pintas ja kupeallas vesi kirkas, leppoisa laimeen loiske, tuulella lämmin kuiske. Nyt vihertää, sinertää ja purpurana punertaa.

Saaret, luodot, karit, kalliot kuinka loistatte auringossa, kultaa päivän noustessa, hopeata ilan suussa. Tahtiönä säihkyvät aallot jalokivina. Romea on kuutamoyöns ja sora saaristovöys.

Salmias, selkiäs sadoittain päivin ja öin olen luovunut, kera auringon, kera kuun, kuin myös myrskyssä illansuun. Sain vaikka sateen rankan, tai sumeen surman sankan, ain' ystäville turvan soit, satamaan oivaan purren toita.



Ja nuo kalaretket, moniaat, nekö unohtaa vois konsanaan. Jos meri peilikirkas tuo, niin Ahti antejaan ei suo. Tuulee, tummuu taivaskin, loputon on saaliskin. Päivänpaistetta tai tiistaa retken lystistä ei kiistaa.

Koti siisti ja puhdas aina oli pyhäpäivä tai arkee. Työhön kaikkeen tarttuu vaimo neulaan, herkkään sekä karkeen. Ja lapsi arka, kaino paidattakin tuulet tarkee. Vieraista ei nälkä vaino, kalaa saat ja vatsas vaikee.

Taajaan on ulapoilla näillä »Kuolleen miehen» tuonen saarta. Viljemmin manan majoille näiltä luodoilta lähteneitä. On Ruotsin viikinkejä, Tanskan maalta samoja, omia, saariston kuulun peittää aalto Kultakruunun.

Aika rientää, saat purtes heittää, polvi uusi kun ruoriin tarttuu. Aina purret merta kyntää, kallioille ikää karttuu ja samoin meri ryntää, vain isä poikaan vaihtuu. Miäs purjehdit, et pelkää uhmas kalmaan että sortuu?

Siks' purjehdin mä poloinen kun unohtaa en saaristo konsanaan voi Lounais-Suomen, Luojan suurinta luontoa, en uhalla ees tuonen, en myrskyn enkä huolen. Ken kerran täällä luovunut sen Kultakruunu lumonnut.

Täällä tikkiivat tähdet kirkkaammin. Täällä kuikin kummemmin kuultaa Aurinko parhaiten pahtaa ja kuulakkain on ilmakin. Meri kirkas loistaa, vielä poutapilvetkin. Täällä rajumyrsky mahtavin lähinnä meitä Luojakin.

Vainö Hakanen



Turussa on kaunis rautatieasematalo nykyisin, mutta kuvastamme saattaa nähdä, että kaunis oli sen edeltäjäkin, joka kuitenkin oli käynyt liikenteen laajetessa perin ahtaaksi.

TURKU-TOIJALAN RATA TÄYTTÄÄ 90 VUOTTA

Fil.maist. EERO PESONEN

Viime kesänä juhannuksen aikaan tuli kuluneeksi täsmälleen 90 vuotta siitä, kun Turku ensimmäisen kerran sai nähdä ja kuulla uuden ihmeen, junan, saapuvan kaupunkiin. Maamme rautatieverkostosta oli tätä ennen jo valmiina rataosuudet Helsinki — Hämeenlinna (v. 1862), Riihimäki — Pietari (v. 1870), Hanko — Hyvinkää (v. 1873, yksityisrata, joka v. 1875 siirtyi valtion omistukseen) ja Porvoo — Kerava (v. 1874, myös yksityisrata, valtio omistajaksi v. 1917). Vm. radoista oli Riihimäen — Pietarin rata jouduttu tekemään vaikeissa olosuhteissa suurten nälkävuosien seurauksena. 1870-luku merkitsi Suomen talouselämälle murroksen vuosikymmentä, siksi oli ajan-kohtaista yhdistää Lounais-Suomi vientisatamien rautatiellä muuhun Suomeen. Puutavaran kysynnän kasvaessa ulkomailla tajuttiin Turun asema vientikaupunkina Hangon rinnalla entistä tärkeämmäksi ja niin ajatus Turun radasta tuli esille jo v. 1872, jolloin suunniteltiin Hämeenlinnan radan jatkamista Tampereelle, johon kytkeytyi myös suunnitelma Turun radasta.

RIITAA RADAN SUUNNASTA

Asia edistyi aluksi suopeissa merkeissä, niinpä asetus radan rakentamisesta annettiin 20.2. 1874, keisari Aleksanteri II vahvisti lain 13. 8. samana vuonna ja jo syksyllä tiesi »Sanomia Turusta» kertoa pengerrystöitten alkaneen välillä Turku — Kyrö.

Ennen kuin näin pitkällä oltiin, käytiin kuitenkin Turussa riitaisia keskusteluja radan suunnasta. Rautatietä kohtaan tunnettiin suurta mielenkiintoa. Maaliskuussa Turkuun koollekutsutussa tilaisuudessa oli edustajia Loimalta, Alastarosta, Tyrvästä, Huittisista, Pöytyästä, Kokemäestä, Harjavallassa ja Nakkilasta. Tyrvääläiset varsinkin halusivat ratalinjan kulkevaksi pitäjänsä kautta, kokous päättyi kuitenkin kannattamaan linjaa Turku—Viiala. Nyt halusivat kuitenkin Forssan edustajat radan kulkemaan Tammelan ja Jokioisten kautta.

Tyrvääläiset esittivät kantansa tukeksi väitteen, että alueelta vuositain vietiin 10 000 tynnyriä jyvää, 10 000 leiviskää voita, 3 000 leiviskää lihaa ja 500 nautaeläintä. Tuonti taas käsitti 2 000 tynnyriä suolaa, 2 000—3 000 tynnyriä silakkaa ja 100 kippuntaa rautaa. Tammela-läiset puolestaan ilmeisesti forssalaisten kannustamina lähettivät lähetystön Helsinkiin senaattiin selvittämään omaa kantaansa.

Turkulaiset puolestaan totesivat kokouksessa sen, että koska rata oli päätetty rakentaa valtion varoilla, kaupungin rahoitusosuutta tuli muuttaa pienemmäksi. Kuitenkin kaupunki sitoutui lahjoittamaan korvauksetta kaiken sen maa-alueen valtiolle, mikä tarvittiin radan rakentamiseen.

Elokuussa radan lopulliseksi linjaksi vahvistettiin Turku — Toijala. Tyrvääläisille pettymys oli suuri, mutta pisimmälle menivät forssalaiset ja Tammelan asukkaat. »Sanomia Turusta» tiesi näet kertoa luki-joilleen 23.10., kuinka eräs ratainsinööri oli ehdottanut senaatille radan vedettäväksi Tammelan kautta, koska maasto oli Humpinlan kohdalla erittäin vaikea rautatien rakentamiseen. Tämänkin yrityksen epäonnistui ja niin Forssa ja Tammela jäivät ratalinjan ulkopuolelle.

RAKENNUSTYÖT EDISTYVÄT

Ratalinjan tultua vahvistetuksi alkoivat työtkin nopeasti edistyä. Jo syksyn kuluessa oli Kyröön saakka

saatu pengerrystyöt valmiiksi. Marraskuussa taas alettiin raivata maata tulevan Turun aseman paikalta. Vuodesta 1875 tuli tärkeä kaikin tavoin radan rakentamisessa. Jo maaliskuussa insinööri A. Thesleff matkusti Turusta Englantiin tarkastamaan tilattuja ratakiskoja. Häntä seurasi insinööri K. Pipping tutkimaan tilattujen siltakaarien rakennetta. Huhtikuun 23 päivänä oli historiallinen hetki Turussa. Tällöin näet nautattiin ensimmäinen kisko paikoilleen asemalla.

Jäiden lähdettyä saapui Turun satamaan ihmeellisiä lähetystyksiä. Englannista ja Hollannista saapuneiden laivojen lastiruumista purettiin turkulaisten ihmeeksi kesälä mm. 40 Hampurissa valmistettua tavaravaunua, suuri määrä ratakiskoja, sillan osia ja nautoja. Elokuussa tuli sitten ensimmäinen veturilähetys Turkuun. Samalla laivalla tuli lisäksi 15 tavaravaunua ja Turun veturitalliin tilattu kääntösilta. Radan rakennustyöt jatkuivat nyt nopeasti ja seuraavan talven ja kevään aikana rata oli saatu melkein valmiiksi. Niin odotettiin kesäkuussa innostuneesti juhannusta, sillä silloin rata vihittiisiin juhlallisesti.

RADAN VIHKAISJUHLAT

Rauttien vihkiäisjuhla aloitettiin jo 22.6. 1876 Seurahuoneessa vietetyllä aamiaisella, jossa olivat läsnä kenraalikuvernööri Adlerberg ja rautatiehallituksen jäsenet sekä kaupungin johtomiehet. Keskipäivällä lähdettiin asemalle, jonne melkein koko kaupunki oli kokoontunut odottamaan juhlan lähtöä Toijalaan. Abo Underättelset kertoo: »Päivä oli kesäisen ihana ja lämmin. Turku oli koristanut viireillä ja lipulla siltansa ja kukkulaansa, asemarakennuksen ja juhlanajan veturiin. Useat liikkeet olivat kiinni ja väki kaikki asemalla.» Radan varrella olivat kaikki sillat ja kujat koristettuja. Matkalla juna pysähtyi Liedossa ja Loimijoella (Loimaalla), jossa kenraalikuvernööri tarkasti asemarakennukset. Toijalassa olivat radan varsinaiset vihkiäiset. Sinne saapui Helsingistä toinen juhla juna tuoden lisää juhla vieraita. Juhlat hui-pentuivat Toijalassa pidettyihin juhlapäivällisiin, joiden menu oli loistava herkkuihin ja juomien. Vielä samana iltana palasi juhla juna Turkuun. Aikalaisten suura hartautta ja innostusta tätä uuden ajan airtua kohtaan kuvasi se, että Kär-

sämaässä juna otettiin vastaan Maamme-laulun sävelillä.

Kun viralliset juhlallisuudet jo olivat ohii, jatkoivat turkulaiset vielä radan vihkimistä. Juhannusaattoon kokoontui Ruissaloon n. 80 juhla vierasta. Mukana oli mm. rautatiehallituksen jäseniä, insinöörejä ja kutsuvieraita Helsingistä, Hämeenlinnasta ja Tampereelta. Juhlissa pidettiin useita puheita. Maaherra Creutz esitti kenraalikuvernöörin tervehdyksen ja myös piispa Schaudman puhui. Edelleen oli professori Leo Mechelin lähettänyt sähkönen juhlisiin. Ruissalossa juhlat jatkuivat koko valoisan juhannus yön. Näin oli uusi aika saapunut Turkuun. Radan merkitys nähtiin pian ja Turku alkoi kehittyä nopeasti tärkeäksi satamakaupungiksi.

Toiminnanjohtajan palsta

Kuluneen syksyn aikana Turku-seuralaisilla on ollut joka kuukausi mahdollisuus kokoontua yhteisiin tilaisuuksiin. Ja varsin runsaasti seuralaiset ovat mukana olleetkin. Lokakuun 25. päivänä kokoonnuttiin Aurojeen Yhteiskouluun viettämään jäseniltä, jonka olivat järjestäneet hallituksen naisjäsenet fil.maist. Margareta Jokinen, opett. Helmi Lehtonen ja hamm.lääk. Helmi Silvola-Manerus. Tilaisuudessa kuultiin toim. Eino Lehtisen kerrontaa värikkäistä nummenpakkalaisista henkilöahmoista, tait. J. Anttilan sekä sekakuoro Kulkusten lauluesityksiä ja nähtiin rva Lahja Salvanderin kouluttamien liikuntaryhmien esityksiä.

Turun Työväenopiston juhlasalin täyttäneen kokoontuivat seuralaiset ystävineen syysjuhlaan marraskuun 16. päivänä. Juhlaesitelmän piti professori Reino Lento kertoen mielenkiintoisella tavalla kevään 1917 valtakunnallisen nuorisoseuran koulupöytäkirjan muistikuvina ja sen aikaisen turkulaisten sanomalehti uutis-tien valossa. Muussa ohjelmassa nähtiin Turun nuorisoseuran esittämä kuvaelma Väinämöisestä joutuneena nyky-Turun touhun keskeen, Työväenopiston näyttelijöiden esittämää operettikatkelmaa; edelleen saatiin kuulla Turun Poljislaulajien esityksiä, yksinlaulua M. Slanguksen esittämänä sekä humori- ja lausuntaesityksiä. Valjalla Turun Työväenopiston naistoimikunta huoletti kahvitarjoilusta.

Teollisuusesitelmien sarjassa kauppaneuvos Aarno Aho esittelmöi marraskuun 29 p:nä turkulaisten kulta-

Åbo Svenska Teaterhus och dess salonger

Det utan tvivel vackraste blickfångat vid det annars rätt så ödsliga salutorget i Åbo är, vid sidan av Engels ortodoxa kyrka, Åbo Svenska Teaters stilfulla nyklassiska byggnad från år 1839 och dess »drabant» det gamla vackra apotekshuset från 1865.

Särskilt effektivt avtecknar sig teaterbyggnaden idag mot den inte fullt så harmoniska omgivningens höghus, i nymålat skick som det är, i gulgrå, ljusgrå och vita toner kontrasterande mot de här och där inströdda röda fälten med deras klassiska vita stukdekorationer.

Och vad som kanske är än mer ägnat att väcka åskådarens beundran är att denna gamla välkonserverade »hovteater» alltså är en levande teater att räkna med. En teater med en fast anställd ensemble, verksam i en ofta konstnärligt högstående och modern repertoar.

Jämsides med Drottningholms slottsteater i Sverige

sepäntäiden historiasta ja kehittymisestä aina Auriferista, Videkasta ja Videnäristä lähtien. Esielmää täydensi sopivasti värifilmi »Auran kuulut kultasepä», joka esitteli tämän päivän kultasepätaitoa ja -teollisuutta. Kun esitelmätilaisuus oli järjestetty Turun Teknillisen Oppilaitoksen juhlasaliin, tarjoutui mukanaolille tilaisuus tutustua uuden laitoksen rakennuksen muhinkin tiloihin rehtorin, dipl.ins. Lauri Rousin opastuksella.

Hallitus on kokoontunut kaksi kertaa ja työjaosto kerran keskustelemaan pääasiassa edellämmin tultujen tilaisuuksien järjestämisestä. Lisäksi koululle kuulutuksia suunnittelevalle toimikunta on pitänyt kolme kokousta. Seuraavat tilaisuudet ovat:

torstaina 29.12. 1966 klo 19.00 Tuomiokirkossa filtri C. J. Gardberg esittelee kirkon 500-vuotiaita holveja. Myös muuta ohjelmaa;

sunnuntaina 29.1. 1967 naisjaoston järjestämä kynttiläpäiväjuhla VPK:n talolla.

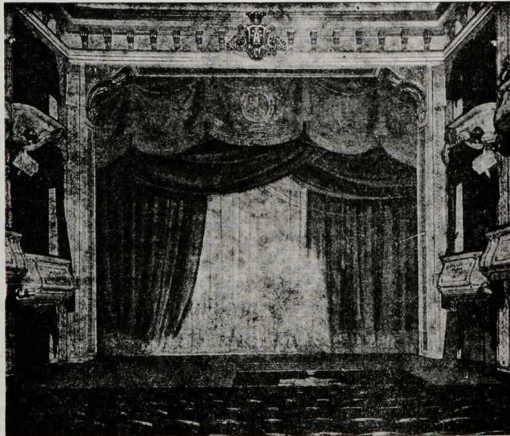
Kaikkille seuran jäsenille rauhallista joulua ja hyvää uutta vuotta toivottaen

Toiminnanjohtaja

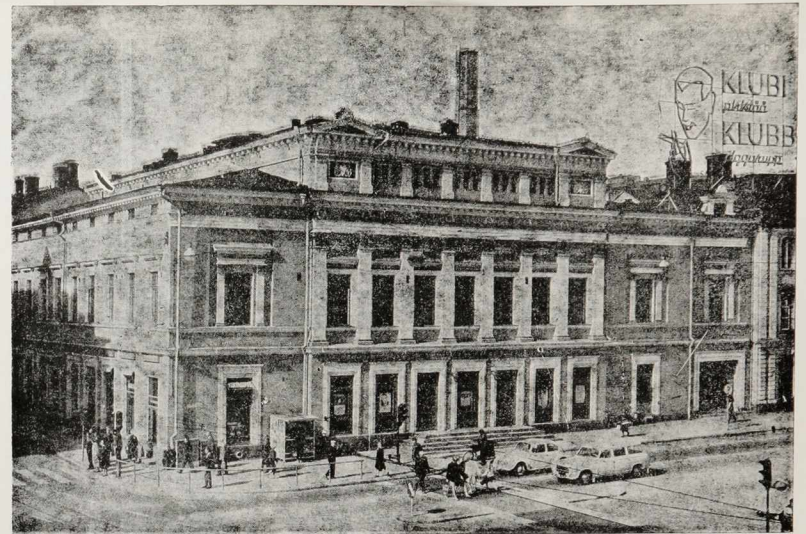
är Åbo Svenska Teater den enda mer än sekelgamla teaterbyggnad i hela Norden där en dylik intensiv verksamhet bedrivs.

Inte ett enda av Sveriges rätt så talrika gamla teaterhus från 17- och 1800-talen, med undantag av just Drottningholm, lever med i dagens rika pulserande teaterliv annat än som tillfälliga uthyrningslokaler för turnerande sällskap.

Inte ens Gripsholms sällsynt vackra slottsteater, lika litet som den kungliga slottsteatern i Frederiksborg i Danmark, livas av någon egen verksamhet. I Norge existerar inte en enda motsvarighet då det blir fråga om sekelgamla eller ännu äldre anor. Det är också mestadels tomt och tyst i alla de gamla mer än hundraåriga salongerna, vare sig de ligger i Växjö, Skara, Kristianstad, Gävle, Hudiksvall, Ystad eller Nyköping. Och detsamma gäller slottsteatern i Ulriksdal och den intressanta äldriga teaterladan i Hedemora.



Salongen i dag — Nykyinen teatterisali.



Fasaden i dag — Åskenmaalattu julkisivu.

Det är Åbo stad förbehållit att med berättigad stolt-
het visa upp en verksam svensk teater inrymd i en av
Nordens äldsta och vackraste teaterhus.

På den plats där nu Thalia-templet reser sig stod
dock redan anno 1818 ett stort teaterhus av bräder,
enligt traditionen inrymmande inte mindre än 700
personer. Det var C. G. Bonuvers berömda teatersa-
long som vid den stora branden 1827 blev lågornas rov.
Ett anspråklöst »teaterluder» uppfördes sedan 1832 på
samma tomt, men blev fullständigt ställt i skuggan av
det stora teaterbygge av sten, som fullbordades 1839
och samma år den 21 januari invigdes med en opera-
föreställning framförd av entusiastiska amatörer ur
Åbosocieteten.

Ritningarna till huset hade utförts av dåvarande
stadsarkitekten och löjtnanten P. J. Gylich, men den
med en grekisk kolonnad försedda fasaden ändrades
av intendenten C. L. Engel såtillvida, att de sex korin-
tiska pelarna ersattes av åtta pilastar på mittrisalitén.
Denna fasad har trots branden 1881 bibehållit sig i
stort sett oförändrad sedan den uppfördes, medan
återigen teatersalongen under de förlutna decenniernas
lopp genomgått åtskilliga från varandra helt skiljaktiga
metamorfoser.

Ett bevarat synnerligen asketiskt ritat längdsnitt av
den ursprungliga salongen ger oss emellertid en aning
om dess strängt antikiserande konturer, med den av tyra
korintiska pilastar inramade scenöppningen, scenens
mot rampen starkt sluttande golv och de fyra paren
sidokulisser, som inramade den målade fonden.

Balustraderna på raderna var vinkelräta och prydda
med en sparsam dekor.

År 1865 ändrades salongen genomgående av den från
Sverige inflyttade arkitekten C. J. von Heideken, som

införde den då på modet varande »pompejanska» stilen
i vitt, rött och guld. Hovmålaren R. W. Ekman hade
smyckat såväl proscenievalvet som det runda taket i
salongskupolen med allegoriska målningar. En av pro-
scenielegerna var »griljerad» och dess tunga sammetsgar-
diner i purpur uppbars av en vildmannamässig karyatid
som delade logen i tvännen hälfter. Droppbildakiner
mjukade upp de tvännen radernas bukiga barriärer.

All denna härlighet brann upp 1881, men samma
arkitekt byggde redan året därpå en splittmyr teater-
salong, där dock något av det pompejanska dröjde kvar
i prosceinieinramningens gyllne palmstettavar. Färgerna
gick denna gång i grått, guld och turkos och i stället
för Ekman's lättotade gudinnor, som också de omkom-
mit i lågorna, pryddes taket av åtta väldiga medaljon-
er där man i silverbokstäver stavade namnen på de
dramatiker, stora och små, som skänkt Åboscenens
artister möjlighet att skandera såväl högstämmda poesi
som framsäga löjets mera lägmålda avsidessrepliker...

Trött på de randiga tapeter »i mörklätt och matt-
grått» som i över ett decennium irriterat Åbopubliken
och lagt en viss sordin på den feststämning man dock i
särskild grad ville njuta av i en teatersalong, ändrades
återigen hela interiören år 1897.

Resultatet av den lyckade restaureringen kan vi all-
jämt beundra idag som är, den festliga återuppväckta
färgharmonin i rött, vitt och guld, den praktfulla tak-
kronan från kejsartidens Wien, det vackra prosce-
niet med Finlands och Åbo stads vapen, den stilfulla tidsty-
piska ridån, de äldelt bukiga logerna med sina sam-
metsgardiner och inte minst den charmfulla plafond-
målningen av konstnären K. C. Wetterstrand, där vi utan
minsta tvekan förenar oss med den gamle Åbokritikern,
då han framhåller »och tyckes hr W. lyckats väl i att
få fram ett lätt och luftigt intryck...»

PUUTORIN ASUKKAAT 200 v. SITTEN

Vanha kartta kertoo vuodesta 1754

Maanmittari E. Gadolin'in vuosi-
na 1754—56 Turun tapulikaupun-
gista maaherran viraston 11.8. 1750
antaman määräyksen perusteella
laatiman kartan mukaan nykyinen
Puutori ja siihen nyt rajoittuvat
korttelit kuuluivat ns. Pohjoiseen
kaupunginosaan (Norra kvarteret)
tonttien N:o 430—545 osalta ja ns.
Eteläiseen kaupunginosaan tonttien
N:o 546—742 osalta.

Puutorin alue ja siitä Tuomiokir-
kolle ja nykyiselle Kauppatorille
päin levittäytynyt kaupungin maa
oli tiheästi asuttua.

Mainittu kartaalle ei ole merkit-
ty katujen ja kujien nimiä. Mutta
vuodelta 1828 olevan kartan mu-
kaan, joka sisältää vanhan kaavan
ja uuden nykyistä vastaavan kort-
telijärjestyksen, karttapihaja erot-
tavat nämä vanhat kadut. Sen mu-
kaan porvari Mickel Kilon omista-
man tontin N:o 529 itäpuolelta
Aninkaisten tulliin ja Vanhan Suur-
torin kohdalla sijainneelle Aurajoen
yli johtavalle sillalle vievä katu oli
nimeltään Brahenkatu. Tonttien
N:o 525 ja 527 ja N:o 529 ja 721
välillä kulkeva katu oli Aninkaisten-
tenkatu. Tonttien N:o 495, 529 ja
719 eteläpuolista katu nimitettiin
Brahen Ylinenpöykikaduksi (Brahe
öfra tvar gatan). Nykyisen korttelin
12. läpi etelään johtava katu oli
nimeltään Pellavakankurinkatu
(Linnväfwaregatan). Tässä yhteydes-
sä voitaneen myös mainita, että ny-
kyisistä Puutoria ympäröivistä kort-
teleista olivat vuonna 1828 olemas-
sa vain korttelit 10, 11, 12 ja 15 ja
että näitä kortteleita kutsuttiin
Rheaksi (Rheal), Liljaksi (Liljan),
Pyöriäiseksi (Tumlaren) ja Neitsyksen
(Jungfrun).

Vuoden 1754 karttapihja on ku-
nen aikaisemmin Kauppatoria ja sen
ympäristöä koskevassa kirjoitukses-
sa (Suomen Turku N:o 4/1964) suu-
rennettu mahdollisuuksien mukaan
mittakaavaan 1:2000 ja sen jälkeen
sijoitettu nykyiselle 1:2000 kartalle,
joka rasterilla painettuna erottuu
vuoden 1754 kartasta. Suurennos ei
kuitenkaan ole aivan tarkka.

Tämän runsaan 200 vuotta vanhan
kartan mukaan Puutoriin ja siihen
rajoittuvien korttelien alueilla ovat
sijainneet allamainitut tontit. Kart-
taan liittyvän luettelon perusteella
on tonttinumeroiden viereen kirjoi-
tettu tontin silloisen omistajan nimi.
Tonteista pormestari Eric Tolpon
omistama tontti N:o 726 ja kaupun-
ginkasööri Gyldeenin omistama
tontti N:o 718 olivat ns. vapaita
(Frije) tontteja, muut tontit olivat
epävapaita (Ofrije) eli ehdollisia,
epäitsenäisiä tontteja.

Nykyisen Puutorin alueella:

- 502 suutari Kloman, vierasisäntä
Falck'in leski ja kankuri Ika-
lonius
503 porvari Martin leski ja muu-
rarinkisäli Henrikin leski
504 pellavakankuri Bergströmin
peltoa
507 timperi Johan'in leski
511 a kaupunginvahti Jöran Tam-
melainen
512 kuormankuljettaja Abram
512 a timperi Henrikin leski
513 ajomiehen vaimo Walborg
kaupungin timperi Matti
514 a porvari Kulda
516 porvari Handeluksen leski
517 vierasisäntä (besökare) Harp-
man
518 porvari Wallenberg
519 timperi Erik
526 varin (veistämön) timperi
Matti Hagelquist

kaksi tuulimyllyä
seitsemän aittaa
kaksi peltoaitausta
mäkimaata
kallioita

VI kaupunginosan 10. korttelin alueella:

- 474 matruusi Matin leski
475 porvari Anders Tarhala
493 salvurenki Henrik ja postel-
jooni Johan'in leski
494 porvarit Johan Ulvijk ja Mai-
nell
495 kaupungin timperi Matti ja
kankuri Abramin leski

VI kaupunginosan 11. korttelin alueella:

- 461 leipurimestari Anders Berg
468 kankuri Anckman ja lahtari
Henrik
469 matruusi Joseph'in leski
496 porvari Sandlund
497 vännikki Mödh
498 porvari Sakeus
499 salpietarinkeittäjä Palin
500 kankuri Astedt
501 mittajaja Jacob
502 suutari Kloman, vierasisäntä
Falck'in leski ja kankuri Ika-
lonius
518 porvari Wallenberg
519 timperi Erik
520 porvari Matin vaimo
522 porvari Johan Sarin
523 matruusi Lillgreen
524 laivuri Kerckolin
525 varvin (veistämön) timperi
526 Matti Hagelquist
527 a pakkajaja Matti
527 a täätali Wahlström
528 porvari Henrik Plaika
528 porvari Mickel Kilo
530 ylioppilas Helinin leski
530 a turkkuri Blanc
531 kauppias Gabriel Pihl
721 pormestari Eric Tolpo
726 yksi vilja-aitta
kaksi tuulimyllyä

VI kaupunginosan 12. korttelin alueella:

- 511 kaupungin timperi Johan



- 511 a kaupunginvahti Jöran Tam-
melainen
515 porvari Johan Jakalin
515 a kuormankuljettaja (nyk. kuor-
ma-ajuri) Sallmelin
520 porvari Matin leski
521 porvari Johan Lillsimola
715 porvari Johan
716 timperi Henrik Ottekin
717 kuormankuljettajan leski
Brita
718 kaupunginkasööri Gyldeen
719 kirjanseittäjä Axberg
720 porvari Henrik
726 pormestari Eric Tolpo

VI kaupunginosan 15. korttelin alueella:

- 508 humalatarhanrenki Anders
509 kutoja Nurmelin leski

- 510 pakkajaja Matti
511 a kaupunginvahti (stadsvakt) Jö-
ran Tammelainen
neljä tuulimyllyä
kaksi rakennusta (latoa)
seitsemän aittaa
peltoilokkuja
mäkimaata, kallioita

VI kaupunginosan 22. korttelin alueella:

- 504 pellavakankuri Bergströmin
isohkoa peltoa
505 saman kankurin tontti
Edelläolevan tontin pohjois-
nurkassa sijaitti Aninkaisten
tulli.

Korttelin halki kulki kaupun-
gin raja (eli pystyaita, Staq-
vetet).

VI kaupunginosan 23. korttelin alueella:

- 506 Aninkaisten tullihuonealue,
740 neliökynärää, sijaitsi
korttelin pohjoisnurkassa
kaksi tuulimyllyä
korttelin kulmissa peltoilok-
kuja
mäkimaata, kallioita

VI kaupunginosan 26. korttelin alueella:

- 504 pellavakankuri Bergströmin
peltoa
kahdeksan tuulimyllyä
vilja-aittoja myllyjen etelä- ja
itäpuolella
mäkimaata
kallioita

HIRVENSALO - WÄINÖ AALTOSEN MUISTOJEN VAALIJA

Hirvensalon ensimmäiset asukkaat lienevät peräsin historiatietojen mukaan mannermaalta, Maarian taloista, joista uudisasukkaista siirtyi Aurajoen ja Vähäjoen edustalla oleviin saariin. Suurin osa Hirvensalosta oli asutettu jo ennen 1200-luvun loppua.

Keskiajalla lisääntyi asutus huomattavasti. Tätä tapahtui paitsi talojen jakautumisen myötä uudisasutuksen kautta. Eräät kylätkin ja kaantuivat kahtia, kuten Haarla Isoharlaan ja Vähähaarlaan. Keskiajan lopulla olivat Hirvensalon kylät yhdeksää lukuunottamatta useampitaloisia. Asutuksen voimakasta kasvua keskiajan lopulla kuvaa se, että 1400-luvun alun ja vuoden 1540 välisenä aikana lisääntyi Hirvensalon «asuvuluku» 49 %. Vm. vuonna oli Hirvensalossa jo kokonaista 39 taloa.

Asukkaiden pahimpina kiusana olivat raskaat verot, joita maksettiin kirkolle ja kruunulle. Verotaakkaa lisäsi vielä se seikka, että Turun linna, joka kruunun verot kantoi, sijaitti niin lähellä Hirvensaloa, mistä johtuen veronkannon yhteydessä usein tapahtui mieliala kohoistui paljon raskampaan Hirvensaloon kuin kauempana sijaitseviin seutuihin. Tästä syystä eivät kaikki talonpojat pystyneet tilojaan pitämään, vaan joutuivat joko myymään ne tai jättämään autiotaloiksi.

Tilojen ostajina esiintyivät eräissä tapauksissa Turun porvarit, jotka varsinkin huonoina aikoina kiinnittivät omaisuuttaan maanomistukseen. Kaupungin porvarien omistuksessa oli varsinkin 1600-luvulla useita taloja. Ainakin Moikoinen, Taipale, Ylikylä, Vähä-Haarla, Toijainen, Kaistarniemi, Kyrylä ja Kulkkiola ovat olleet johonkin otteeseen turkulaisten porvarien omistuksessa.

Joskus kirkkokin tunkeutuivat maanomistajina Hirvensaloon. Niinpä uuden ajan alussa 1500-luvulla omisti Turun piispa Hirvensalosta kokonaista 3 taloa: Jänissaaren, Maanpään ja Pyölin, tuomiokirkon omistuksessa ovat taas olleet Syvälahti ja Friskala. Aatteisten omistamia läänitystiloja, verovapaita rälssitiloja, ovat Hirvensalon taloista erä aikoina olleet mm. Tapainen Kaukselan talo, Kaistarniemi, Friskala, joka kuului Fleming-suvulle, Syvälahti, Kukola, Jänissaari, Maanpää, ja Pyöli. Vain Kaistarniemessä ja Friskalassa lienevät aatteiset este asuneet muiden ollessa vuokrattuina talonpoikaissille lampuodeille, jotka maksoivat viljelysoikeudestaan aatteisille maanomistajille hyvät verot. Kustaa Vaasa pakko-oletettiin erästä näistä taloista «kuninkaan omaisuudeksi» mm. Taipaleen Kaukselan Pietari

Flemingiltä sakkona eräiden miestappojen takia, hirvensalolaisten valittua kuninkaalle Flemingin tapaneen 7 tai 8 miestä.

Jänissaaren talo kuului 1600-luvulla Jaakko de la Gardielle, Kukolan omisti aikoinaan Stålhandskesku jne. Erikoisen on Häppilän talon kohtalo. Talo annettiin nimittäin piispa Eskil Petraukselle v. 1646 palkkiona raamatunkäännöstyöstä. Tulokoon vielä mainituksi, että Sipsalon tila (= Seulu) määrättiin kuninkailleisella käskykirjeellä v. 1752 Turun Akatemialle kasvitieteelliseksi puutarhaksi, jossa professori Pietari Kalm kokeili Amerikkaa tuomia kasveja. Kokeilun myöhemmin epäonnistuttua tapettiin puutarha, kunnes puutarhan apurina v. 1772 kokonaan lakkautettiin ja yliopisto sai itselleen uuden kasvitieteellisen puutarhan kaupungin alueita.

Useat Hirvensalon tiloista ovat pysyneet hyvinkin kauan samojen sukujen hallussa, vaikka, kuten edellä tuli mainituksi, verotus- ym. syistä osa taloista erään ajoin «kauppataloinakin». Nykyistä vielä maanviljelyksessä olevista tiloista on Maanpään Länsitalo jo kahdeksatta sukupolvea saman suvun hallussa. Muista kauan samassa suvussa lukeneista taloista mainittakoon vielä Meritalo (6. polvi), Haarlan Itätalot (4. polvi) ja Honkasen Alitalo.

Hirvensalon talojen nimistä tiedetään vain se, että osa niistä on alkuperäisiä paikannimiä, kuten Jänissaari, Kaistarniemi, Maanpää, Syvälahti ja Vastomäki, osa talon sijaintia osoittavia, kuten Ylikylä, Maanpään Itätalot ja Länsitalot sekä Kaistarniemen Yhtälo ja Alitalo, osa talon syntymätavasta kertovia, kuten Pyöli (= uudisasutuspalsta), osa taas henkilönimestä johtuvia, kuten Kukola.

Hirvensalon myöhempiä vaiheita

Viime vuosisadalla tapahtuneesta voimakkaasta kehityksestä ei Hirvensalokaan jäänyt kokonaan osatomaksi, vaikka saati jalkien onestassa suhteessa Maarian emäpitäjän varjoon, eräänlaiseen lapsipuolen asemaan. Maarian kunta oli monessa asiassa jarruttamassa kehitystä, kuten esim. siltaankkeissa, joka toteutui vasta Hirvensalon liittyttyä v. 1944 Turun kaupunkiin yhteyteen.

Erään huomattavana edistysaskeleena voidaan viime vuosisadalta mainita v. 1881 perustetun kansakoulun aikaansaaminen. Kunioitettava tämä saavutus oli useammasta kuin syystä. Koulu oli ensimmäinen Varsinais-Suomen ensimmäisiä maaseutukouluja. Tuohon aikaan oli

Turun ja Porin läänissä vielä 69 sellaista kuntaa, joissa ei ollut koulua lainkaan. Koulu saatiin Hirvensaloon samana vuonna kuin sydän-Maariaankin ensimmäinen kansakoulu. Ajatus koulun perustamisesta oli lähtöisin hirvensalolaista itsestään ja vihdoin: hirvensalolaisten oli itse ylläpidettävä ja kustannettava koulunsa erityisen kouluveron avulla, joka Hirvensalossa oli lähes kaksi kertaa korkeampi kuin mannermaalla. Koko Hirvensalon koulun historia kerteokii lämpimästä uhmielestä, jota saaren asukkaat ovat osoittaneet kouluansa kohentamalla ja sen tarpeista huolehtimalla. Eräänlaisella ylpeydellä voi tämä koulu laskea oppilaitensa pitkään sarjaan kuuluvaksi myös kunnan vankeijajamastarimme Waino Aaltonen.

Waino Aaltonen ja hänen nimikkokoulunsa

Laajimman Aaltos-monografian kirjoittaja Esko Hakkiä pitää tulevan kuvanveistoksen kehityksen kannalta onnellisena sattumana sitä, että täällä Matti Aaltonen perhe muutti Karinaisista Hirvensaloon vuonna 1903. Waino Aaltonenhan oli tuolloin 9-vuotias, joten hän joutui Hirvensaloon juuri siinä iässä, jolloin ympäristövaikutteet ehkä voimakkaammin muovaavat herkkää pojanmieltä. Tuo ikähan on lapsella tyypillisesti ulospäin, ympäristöön suuntautuvan kehityksen aikaa. Täällä siis tuleva kuvanveistäjä myös solmia poika- ja nuorukaisiänsä merkittävimmät toveruusuhat, joista eräät säilyivät läpi elämän. Hirvensalossa sai hän viettää ne elinvuodet, jotka yleensä muistetaan myöhemmin lapsuuden ja nuoruuden kultaistina vuosina.

En luonnollisestikaan halua kieltää, että hirvensalolaista Waino Aaltonen samalla voidaan täydellä syyllä pitää turkulaisena. Enme myöskään tunne pienintäkään haidemieltä siitä, että Karinaisissa pidetään häntä pitäjän omana poikana. Päinvastoin olemme iloisia, että Waino Aaltonen arvostetaan muuallakin ja että hänet tunnetaan omaksi, samoin kuin Aleksis Kivi ja Sibeliuksen ovat tulleet koko kansamme ydiesomaisuudeksi.

Taiteilijoiden myöhempää kehitystä tutkittaessa on usein esittynyt johtolankoja nuoruuden vaiheista. Tällöin on usein taiteellisen luomistyön laukaisijana (tai ainakin eräänä osatekijänä) tällaisessa kehitysprosessissa havaittu olevan tietyt ristiriidat tai vastakohtaisuuden olevissa oloissa. Lahtemästä etsimään tällaista tekijää akateemikon vanhempien irtautumisesta Karinais-

maaperästä voimme tuoda esin puhtaasti hirvensalolaisen näkökulman: hirvensalolaisen luonnonmiesmäisen ja Pitkäsälmen toisella puolella avautuvan turkulaisen kulttuurimiesmäisen vastakohdan. Vastakohdan, jonka omin silmin voimme tänäkin päivänä havaita Waino Aaltonen entisen koulutien varrelta, Syvälahden mäeltä ja Ylikylän mäeltä. Vastakohdan, jonka kokee kuitenkin voimakkaampana ärsyksenä Waino Aaltonen kotikallioilla Lauttarannan Retivuorella sataman yrhäkkä avautuessa kuin tarjottimelle metsässä samoilijan silmien eteen.

Virallisten asiakirjain antama kuva Waino Aaltonen kansakoululaajasta jää pakostakin kalpeaksi ja vähän sanovaksi. Koulutovereistakin ovat useimmat jo kuolleet. Tovereiden väihaisten koulumuistojen kuteiksi on meidän käytettävä mielikuvitustamme nähdäksemme kuvan pienikokoisesta, sinikkästä koulupojasta, joka johta, kukaan puolempikulmaista metsätaivalta. Vastamästä koululle yhdessä Haarlan Lennun kanssa, tai joka Suutarin Jaakon keralla napsii Syvälahden päärnyöistä metsäpolkua koulun tallustissa. Saat vainoimie nähdä kuvan Waino Aaltonesta ja Eino Suovasta Suovan mamman lykkäämässä potkukelkassa kevättulvalla Lauttarannantien varrella, jolla kukaan kavrusien jalat saatiin pysymään kuivina ainakin koulun asti. Merille pantaavaa muuten on, että tämän koulun entisistä oppilaista kahdeksan vuosikymmenen aikana professorin arvoon ylänneet kaksi poikaa, Waino Aaltonen ja Eino Suova, olivat molemmat samalla luokalla tässä sryjäisessä saaristokoulussa. Oikukas on Genus -akassaän lahjojan maan lapsille.

Kauneimmalla ja konkreettisimmalla tavalla Waino Aaltonen suhdetentisen koulunsa ilmenee niissä veistoksissa, jotka nyt vuosikymmenen ajan ovat koristaneet koulusalia, sekä niissä muissa taideveistoksissa, jotka hän koululle on lahjoittanut. Näistä lahjoituksista ilmentenee Waino Aaltonen kiintymys toiseen suureen räätälinpoikaan: Aleksis Kiven ja hänen runomaailmaansa, joihin liittyvät juhlallisen reliefin «Keinu» ja «Sydämeni laulu». Rakkaus musiikkiin taas tulee esille Sibeliuksen kipsipäissä. Eikä tässä vielä kaikki. Suurten lahjojen lisäksi jaksot akateemikko Aaltonen vielä muistata entistä koulun vuosittain lähtämällä joululutervehdyksillä, joihin - häpeä tunnustaa - tavallisesti muistimme vastata vasta kortin saatuaamme. Vähiäksesi jätin muutenkin koulumme osuus oman suurmiehemme muistamisessa. Vasta viime keväänä uskaltauduimme tervehdyksyllä Helsingin tietämättä, että olimme heränneet liian myöhään. Sairaus oli murtautunut kuvanveistäjämeistä enää tavanneet. Lasten omilla raillaan ostamat kukukset silloin ja kotoisähke Kulosaaren atelejen läkemisestä pari päivää ennen professori Aaltonen kulemaa jäivät viimeiksi yhteydenotoiksi koulumme

SISÄLLYS - INNEHÄLL

Kalervo Nissilä: Teatteri huomisessa Turussa —	sivu
Morgondagens teater i Abo	3
Svante Dahlström: Prinkkalan talo ja joulurauha —	
Brinkala gård och julfrid	5
Jussi Valtakoski: Turun Kaupunginteatterin esiripun taikaiset tilat — Bakom kulisserna i Turun Kaupunginteatteri	8
E. J. Vuori: Turkulaisia historiateoksia — Historieverk från Abo	10
Eero Pohjonen: Wilho Ilmari	11
Lasse Wallenius: Turun Kaupunginteatteri alueteatteriksi Turun Kaupunginteatteri säsom distrikteater	12
Reino Lento: Vallankumouskeväät 1917 Turussa — Revolutionsvåren 1917 i Abo	13
Eero Vahtera: Kauppaopiston rakennushanke — Handelsinstitutets nybygge	16
Oiva Koivisto: Turkulainen maalarimestari restauroi — Restaurationsmästare från Abo	18
Pata: Sattuuhan sitä	19
Suikkila	20
Vaino Hakanen: Kultakruunu — Gullkrona	21
Eero Pesonen: Turku—Toijalan rata täyttää 90 vuotta — Järnvägen från Abo till Toijala 90 år	22
Toiminnanjohtajan palsta	23
Gunnar Clément: Abo Svenska Teaterhus och dess salonger — Ruotsalainen Teatteri ja sen salongit	24
Kosti Koskinen: Puutorin asukkaat 200 v. sitten — Trätorget 200 år tillbaka	26
Antti Lehtinen: Hirvensalon	28
Kansikuvamme on Turun suomenkielisen ammattiteatteritoiminnan 50-vuotisjuhlannäytännöstä «Miten haluatte». Henkilöt vasemmalta Eeva Kantanen, Topi Reinikka ja Maikki Länsiö.	

taholta. Samat oppilaat, jotka hapa-roivalla lapsenkäsiliallaan piirsivät toukokuun 14-näntä pumerkinsä Kulosaaren vieraskirjaan, saivat sitten kolme viikkoa myöhemmin kesäkuun viidentenä olla suorittamassa

sa viimeistä palvelusta Hirvensalon suurelle pojalle. Uskallan vakuuttaa, että he kokivat nuo hetket Maarian kirkkomaalla ehkä syvemmin kuin moni muu mukana ollut.

Antti Lehtinen

Mieluisat joululahjat

meiltä

Oy Kulta Hovi

EERIKINKATU 16

Hyvien kenkien

ostopaikka

SUUR Koski

Hyvää Joulua ja Uutta Vuotta
kaikille turkulaisille.

Turun Sanomalehti ja Kirjapaino Oy

Turku, Eskelinkatu 3
Puh. 27 814, 11 029, 11 991

Ajanmukainen,
monipuolinen ja
suorituskykyinen
graafinen laitos

Kysykää hintatarjoustamme!

Turun Hospits

YLIOPISTONKATU 29 a — Vaihde 20 921

1 lkn Hotelli- ja Ravintola
Suosittu ruokailupaikka
Kohtuulliset hinnat

Hyvää Joulua

seuramme jäsenille

ja

Suomen Turun lukijoille

God Jul

★

**TURKU-SEURA,
ÅBO-SAMFUNDET ry.**

Åbo Tidnings och Tryckeri Ab

Åbo, Eskilsgatan 3
Tel. 27 814, 11 029, 11 991

Tidsenlig, mångsidig
och leveranskraftig
grafisk anstalt

Anhåll om vår offert!

CERTINA

lahjavihje

SAFIR

DS



kaikille sopiva
Certinan laajasta vali-
koimasta.
Luotettavan tarkan ajan
ja hyvän mielen takaa
jokainen Certina —

suosittelemme...

tervetuloa valitsemaan

naistenkelloja alkaen	92,—
Safir-sarja	147,—
miestenkelloja	89,50
DS-sarja	165,—



sädehtivän kaunis naistenkello maailman vahvin rannekello

JORMA SUOMINEN

KRISTIINANKATU 11

Toivotamme kaikille turkulaisille Hyvää Joulua

IKKUNANLASIN-KEHYS
ja PEILIÄN ERIKOISLIKE

J. & K. Yli-Tolppa

Kauppiaskatu 15, puh. 11 614

MAALAU

Osk. Jernberg jälk.

Puh. 12 542, 356 909



Eerikinkatu 29
Puutarhakatu 19

Rauhankatu 10

A. A. Bergelin

VIENTILIKE
Akselintie 11

Turun Vartiokeskus Oy

Aninkaistenkatu 12

MUOTILIKE

Sorea Kauppiaskatu 4

Ajopyörä

Satakunnantie 17, Turku 9

MAALAUSLIIKE

Kurtti jälk. puh. 13 524

Hellas-Piano Oy

Eerikinkatu 20

KULTASEPPÄ

vesonen

Humalistonk. 11 — Maariankatu 4

KOTI LUONNON KESKELLE . . .

Turun Säästöpankin uusi asuntoalue rakennetaan vuosien 1967—72 aikana Ilpoisiin. Rakennettava alue sijaitsee Ilpoistentien länsipuolella vastapäätä Peltolan siirtolaputarha-aluetta.

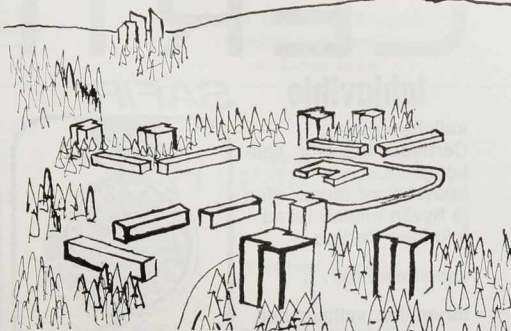
Tontit rakennetaan väljästi ja vieressä oleva metsäinen luonto puolestaan tarjoaa sekä lapsille että aikuisille hyvät mahdollisuudet ulkoiluun ympäri vuoden.

Matka kaupungille on noin 4 km. Ispoisten uimarannalle on matkaa noin kilometri.

Ilpoisten asuntoalueelle rakennetaan arkkitehti Veijo Kahran suunnittelemat 9 kpl 8-kerroksisia pistetaloja ja 13 kpl 3-kerroksisia lamellitaloja.

Työt aloitetaan talvella 1967 ja alue on kokonaisuudessaan suunniteltu valmistuvan v. 1972.

Käykää tutustumassa asuntosäästötaloihin Turun Säästöpankin pääkonttorissa, Linnankatu 18. Tehkää varaus omaan kotiin ja ryhtykää asuntosäästäjäksi. Kerromme Teille mielellämme lisää asuntosäästötoiminnastamme.



Ett hem i naturens sköte . . .

Sparbankens i Åbo nya bostadsområde byggs åren 1967—72 i Ilpois. Husen byggs gles och den skogsnatur, som finns alldeles invid erbjuder både barn och fullvuxna goda möjligheter till friluftsliv året om. Avståndet från Ilpois till stadens centrum är c. 4 km.

Bekanta Er med bostadssparhusen i Sparbankens i Åbo huvudkontor, Slottsgatan 18. Planera för framtiden och bli bostadssparare i

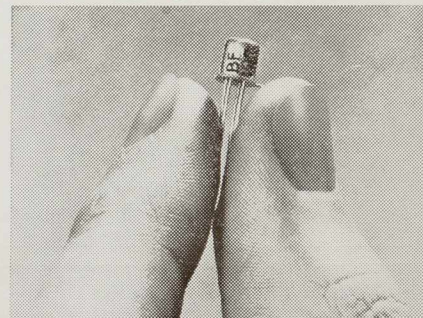


SPARBANKEN I ÅBO

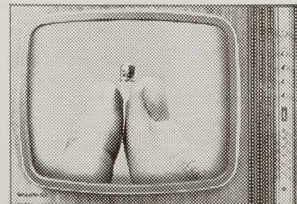


TURUN SÄÄSTÖPANKKI

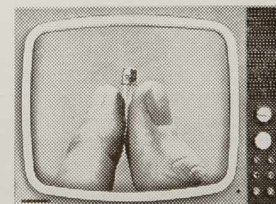
Tästä pienestä syystä PII-PLANAR ASAVISIO kestää enemmän kuin mikään tavallinen tv



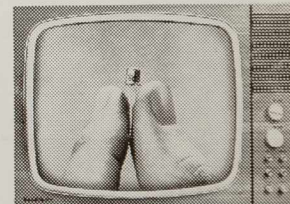
Tässä se tulee. Uusi pii-planar transistori. Se valloittaa parhaillaan maailmaa. Ja raketeissa avaruutta. Uskomme, että opitte pitämään siitä. Sillä se on pieni piinkova asia, joka tekee televisiosta uskomattoman kestävän. Pii ei kulu ja pii-planar transistori kestää yli 100% enemmän lämpöä kuin mikään muu transistori. Siksi olemme siirtyneet käyttämään niitä. Jokaisessa uudessa Asavisiossa on 14 pii-planar transistoria. Te tuskin näette niitä koskaan. Eihän toimivaa televisiota tarvitse avata. Näytämme pii-planar transistorin Teille nyt, jotta vuosien päästä tietäisitte, miksi näette kauemmin Asavisioista.



Transistori ASAVISIO 2443.



Transistori ASAVISIO 2444.



Transistori ASAVISIO 2445.

ASAVISIO

PII-VEE
1967

-parempaa ette löydä



HANKI - osta tai säästä Sinäkin ASUNTO SUIKKILASTA

Rakenteilla olevat Juuttuskarin ja Kaksoskarin uudisrakennukset tarjoavat Sinulle ylivoimaiset edut:

- 1** erittäin edulliset **konaishinnat** (ostohinta + yhtiön lainoitus), keskimäärin 660 mk/m².
- 2** **pienet** yhtiökohtaiset **pankkilainat** (vain 10 % kokonaiskustannuksista) 15 vuoden kuoletusajalla.

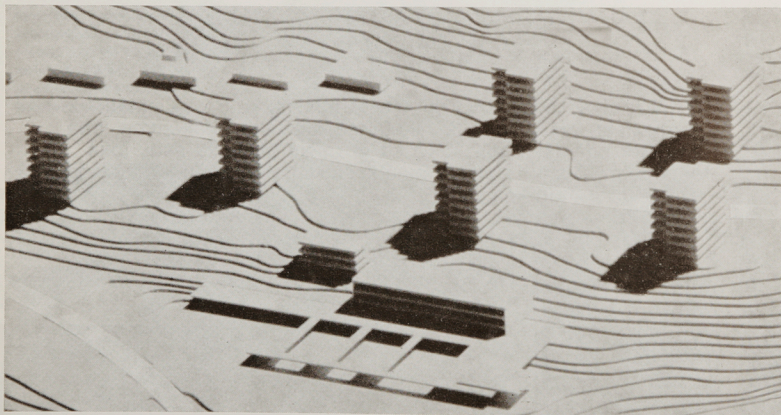
- 3** edulliset **ostohinnat**:
32 m² alk. 642 mk/m²
53 m² „ 582 mk/m²
66 m² „ 574 mk/m²
87 m² „ 551 mk/m²
- 4** korkean **laatutason** viihtyisässä ympäristössä.

- 5** päivän hinnat eli kustannukset sidottuna rakennuskustannusindeksiin kokonaisindeksiin pistelukuun 168.
- 6** realistisiin perustein lasketut **yhtiövastikkeet** (1,50 mk/m²).

Lainaosuuden voi suorittaa myös heti pois, jolloin vastike putoaa 80 penniin/m².

Vertailleppa näitä seikkoja muualta hankkimiisi ja tule sitten keskustelemaan yksityiskohtaisemmin oman Suikkilan asunnon hankkimisesta asuntonvälittäjällemme pankkimme Turun konttoriin, Aurakatu 8.

Jos Sinulla on varoja jo muuten riittävästi, voit ostaa asunnon heti ilman säästöaikaa



Asunto Oy Kaksoskarin ja Asunto Oy Juuttuskarin uudisrakennukset kuvassa oikealla. Suikkilan asuntopäivä on suunnitellut arkkitehti Pekka Pitkanen SAFA ja rakentaa Urakoitsijat Oy



KANSALLIS-OSAKE-PANKKI

TURUN ALUEEN KONTTORIT

